

Colofon

De partners van Nederland in Dialoog, onder coördinatie van Nieuwe Maan en Art.1, stimuleren ontmoeting en verbinding tussen Nederlanders door het verspreiden en stimuleren van dialoog. Deze ambitie krijgt onder andere vorm door het verspreiden van de Dag van de Dialoog en het organiseren van een jaarlijkse Week van de Dialoog.

Op basis van de ervaring in onder andere Rotterdam en Amsterdam – waar al enige jaren een Dag van de Dialoog plaatsvindt – worden andere steden geïnspireerd, geadviseerd en ondersteund bij de praktische organisatie van de Dag van de Dialoog en toepassing van de daarbij behorende dialoogmethodiek.

Deze handleiding is een onderdeel van het programma 'Nederland in Dialoog' en werd in maart 2010 herschreven.

Teksten

Olga Plokhooij & Danielle Driessen, Nieuwe Maan - Adviseurs Maatschappelijke Vernieuwing.
Sigrun Scheve, Art.1 (Landelijke vereniging ter voorkoming en bestrijding van discriminatie)
Irma Bolhuis (hoofdstuk 5), de Heuvel, adviesbureau voor jeugd- en jongerenwerk

Eindredactie

Nieuwe Maan – Adviseurs Maatschappelijke Vernieuwing

Fotografie

Edwin van Eis (voorkant)

Vormgeving voorkant, tabbladen en werkbladen

Wilko Klerk, Argus Rotterdam

Herschreven versie mogelijk gemaakt door

Oranje Fonds

Meer informatie

Voor meer informatie over het programma 'Nederland in Dialoog' kunt u contact opnemen met de coördinatoren Olga Plokhooij (Nieuwe Maan) en Sigrun Scheve (Art.1)

info@nederlandindialoog.nl

www.nederlandindialoog.nl

© Niets van deze uitgave mag zonder schriftelijke toestemming worden gekopieerd of gepubliceerd.

Maart 2010

Art.1

Art.1 is de landelijke vereniging die zich inzet voor het voorkomen en bestrijden van discriminatie op alle gronden (geslacht, ras, leeftijd, handicap etc.). Art.1 draagt bij aan een gelijke behandeling voor iedereen in Nederland.

Art.1 was één van de initiatiefnemers van de Dag van de Dialoog in Rotterdam en lid van het Platform in Dialoog aldaar. Voor meer informatie kijkt u op: www.art1.nl.

Nieuwe Maan - Adviseurs Maatschappelijke Vernieuwing

Nieuwe Maan nam eind 2004 het initiatief voor de Dag van de Dialoog in Amsterdam en initieerde in 2005 de uitrol van de Dag van de Dialoog door heel Nederland.

Nieuwe Maan maakt maatschappelijke issues zichtbaar en positioneert betrokken partijen sterker. Vanuit onze focus op maatschappelijke trends adviseren wij organisaties op diverse thema's, zoals diversiteit & integratie, participatie, religie & samenleving, duurzame ontwikkeling, maatschappelijk verantwoord ondernemen, jeugd & gezin. Voor meer informatie kijkt u op: www.nieuwemaan.nl.

Het Oranje Fonds

Het Oranje Fonds is het grootste fonds op sociaal gebied binnen het Koninkrijk der Nederlanden. Per jaar besteden we ongeveer € 20 miljoen aan organisaties en projecten die de sociale samenhang en participatie versterken. Daarnaast initieert het Oranje Fonds ook eigen projecten rond specifieke thema's die we extra willen stimuleren. De Prins van Oranje en Prinses Máxima zijn het beschermbaar van het Oranje Fonds. Voor meer informatie kijkt u op www.oranjefonds.nl.

Inhoudsopgave

Voorwoord

1. Waarom in dialoog?
2. Wat is de Dag van de Dialoog?
3. Dialoogmethodiek en de rol van de gespreksleiders
4. Hoe organiseer je de Dag van de Dialoog?
5. Aanvullingen op de dialoog en vertaling naar verschillende sectoren
6. Communicatie, publiciteit & pers
7. Maatwerkadvies
8. Week van de Dialoog, Nationaal Advies Comité en boek
9. Literatuur en artikelen
10. Werkbladen

Voorwoord

Als deze handleiding voor u ligt, heeft u besloten om in uw gemeente – samen met partners – een Dag van de Dialoog te gaan organiseren. De Dag van de Dialoog is een maatschappelijk initiatief waarbij door middel van een bijzondere gespreksvorm, de dialoog, mensen in een buurt/wijk/stad in aanraking komen met zeer uiteenlopende ervaringen, visies en standpunten van anderen. Door de vaak zeer uiteenlopende achtergronden van de deelnemers zorgt de Dag van de Dialoog voor bijzondere ontmoeting en inspirerende gesprekken die een bijdrage leveren aan meer onderling begrip en sociale samenhang in een gemeente. De Dag van de Dialoog is een maatschappelijk initiatief dat gemeenschapsvorming ondersteunt en helpt ‘de boel bij elkaar te houden’. De visie van Nederland in Dialoog is dat door het voeren van een betekenisvolle dialoog een basis gelegd wordt voor onderling begrip en kansen voor samenwerking ontstaan. Het bottom-up initiatief waarbij mensen met elkaar vaststellen wat zij ervaren, waar ze van dromen en wat ze willen doen in hun directe buurt, wordt door de deelnemers in ook in het onderzoek in 2010 enorm positief gewaardeerd.

Art.1 en Nieuwe Maan, hierna de Nationale Coördinatie genoemd, namen in mei 2005 het initiatief om de Dag van de Dialoog als instrument over te dragen aan andere Nederlandse steden¹. Aanleiding hiervoor was de positieve ervaring met de Dag van de Dialoog in Rotterdam, Schiedam en Amsterdam. Er werd een voorstel geformuleerd dat begon met het transparant maken van de methodiek, organisatie en succesfactoren.²

Met steun van het Oranje Fonds ging de Nationale Coördinatie in februari 2006 van start met het verspreiden van de Dag van de Dialoog door het aanbieden van het programma Nederland in Dialoog. Begin 2010 kunnen we concluderen dat het programma zeer succesvol verloopt. Er zijn inmiddels 55 gemeenten die 1 of meer keer een Dag van de Dialoog hebben georganiseerd. In de Week van de Dialoog in november 2010 deden 12.000 Nederlanders mee aan een dialoogtafel in een van de dialoogsteden. De ervaring en evaluaties leren dat het initiatief, mits goed vertaald naar de lokale context en gedragen door voldoende lokale partijen, ook daar tot zeer positieve resultaten leidt. In 2010 zal de groei gestaag door worden gezet naar 60-65 dialooggemeenten. Een belangrijk speerpunt in 2010 is het behouden, verder versterken en

¹ Art.1 is de landelijke vereniging ter voorkoming en bestrijding van discriminatie en bestaat sinds 2007. Het landelijk bureau van Art.1 was voorheen het Landelijk Bureau ter bestrijding van Rassendiscriminatie, dat tot en met 2006 betrokken was bij de Dag van de Dialoog.

² De dag van de dialoog is voortgekomen uit een initiatief van Rotterdamse organisaties en particulieren na 11 september 2001. Men wilde met dit initiatief een constructief tegengewicht creëren om spanningen en angsten onder de bevolking weg te nemen.

verspreiden van de dialoogmethodiek. De methodiek kan het hele jaar door ingezet worden om tot een betekenisvol gesprek te komen. De Dag en Week van de Dialoog zijn momenten waarop de waarde en de impact van de dialoog op nationale schaal zichtbaar gemaakt worden.

Daarnaast werkt de Nationale Coördinatie aan de verdere groei van Nederland in Dialoog door meer nationale partners en ambassadeurs te verbinden aan het initiatief, uitwisseling tussen coördinatoren in de dialoogsteden te organiseren, trainingen en workshops te verzorgen, onderzoek te doen naar de effecten en de methodiek verder te ontwikkelen en aan te vullen.

Nederland in Dialoog wordt gesteund door partners in het Nationale Advies Comité (NAC). Het NAC bestaat uit een groeiend aantal toonaangevende organisaties die het initiatief verder ontwikkelen en zelf actief participeren aan de dialoogdagen in het land. Dit zijn - naast Art.1 en Nieuwe Maan - het Oranjefonds, Albert Heijn, Het Nederlandse Rode Kruis, Rabobank, Woningcorporatie Ymere, COC Nederland en Brahma Kumaris. Daarnaast is er een groeiend aantal ambassadeurs waaronder inmiddels Job Cohen, Ivo Opstelten, Alexander Rinnooy Kan, Ahmed Aboutaleb en Herman Wijffels. Meer over het NAC leest u in hoofdstuk 8.

De voordelen van het nationale aanbod zijn:

- ▶ U hoeft in uw eigen gemeente het wiel niet opnieuw uit te vinden. Er is een beproefd concept.
- ▶ Het is voor u gemakkelijker om lokaal partners/sponsors te werven, wanneer er sprake is van een landelijk initiatief met landelijke zichtbaarheid.
- ▶ De communicatiekracht is vele malen groter omdat er sprake is van een landelijk initiatief, terwijl de couleur locale behouden kan blijven.
- ▶ U kunt kennis en ervaring uitwisselen met andere steden over de aanpak van de Dag van de Dialoog en de uitwerking daarvan.
- ▶ De resultaten en effecten worden op landelijk niveau verzameld en geëvalueerd en kunnen lokaal worden ingezet.

Wat kunt u van ons verwachten?

De Nationale Coördinatie ontwikkelt momenteel een visie en missie voor Nederland in Dialoog in 2011 en 2012. In 2009 en 2010 zetten we in op *Behoud, Versterking en Verbreding* van de Dag van de Dialoog in Nederland. Hierbij zijn de volgende speerpunten benoemd:

- 1 Het behouden van de ontwikkelde dialoogmethodiek en opzet van de dialoogdagen**
→ het effect van de Dag van de Dialoog valt of staat met het zorgvuldig begeleiden en

bewaken van de ontwikkelde dialoogmethodiek. Monitoring en verdere ontwikkeling van de methodiek is een kerntaak voor de nationale coördinatoren.

- 2 Het vergroten van kwaliteit en kwantiteit** → het NC zal de bestaande dialoogsteden faciliteren in het maken van een kwaliteitsslag. Daarnaast zullen jaarlijks 5 -10 nieuw geïnteresseerde steden/gemeenten ondersteund worden in het organiseren van een Dag van de Dialoog door de bestaande materialen en ervaringen over te dragen d.m.v. workshops, website en training.
- 3 Het vergroten van de zichtbaarheid en de maatschappelijke waarde van de dialoog** → onder andere door het bundelen van de dialoogdagen van de verschillende gemeenten in één Nationale Week van de Dialoog. Door het verbeteren van de nationale website, de nieuwsbrief en betrekken van ambassadeurs voor de dialoog. En door het organiseren van enkele in het oog springende activiteiten.
- 4 Het neerzetten van een stevige organisatiestructuur** bestaande uit een nationaal coördinatiepunt dat provinciale informatiepunten en lokale dialoogplatforms ondersteunt, adviseert, traint en materiaal aanbiedt.

Aanbod aan initiatiefnemers van nieuwe dialooggemeenten

In deze handleiding is het programma voor nieuwe steden het meest relevant. Dit programma bestaat uit:

1. Kennisoverdracht door middel van twee introductiewerkshops over de organisatie van de Dag van de Dialoog en de toepassing van de dialoogmethodiek.
2. De handleiding, met praktische stappenplannen voor het organiseren van de Dag van de Dialoog
3. Het verspreiden van bestaand materiaal via een afgeschermd gedeelte op de website www.nederlandindialoog.nl.
4. Het organiseren van jaarlijks twee netwerkbijeenkomsten voor de coördinatoren van dialooggemeenten waar ervaringen, kennis en inspiratie worden uitgewisseld.
5. Het ontwikkelen van nieuw materiaal ter ondersteuning van de promotie van de dialoog waarvan het onderzoek naar de effecten van de DVDD door de UvA (2006), het boek *Vlinderlijke eenvoud, Vlinderlijke kracht* (2008) en een promotie DVD (2009) voorbeelden zijn.
6. Monitoring, evaluatie en verdere methodiekontwikkeling.
7. Het creëren van aandacht voor de jaarlijkse Week van de Dialoog in de eerste week van november waarin zoveel mogelijk dialoogdagen plaatsvinden.

8. Het opzetten van een nationale structuur met partners uit bedrijfsleven, overheid en maatschappelijke organisaties.
9. Maatwerk advies en ondersteuning bij opzet en organisatie middels door ons getrainde adviseurs (*tegen vergoeding*).

Wat verwachten we van u?

U kunt het concept dat we aan u overdragen in uw eigen gemeente kleur en invulling geven. Om de kwaliteit te waarborgen, stellen we daarbij wel enkele voorwaarden aan het gebruik van het concept van 'De Dag van de Dialoog'. Deze voorwaarden zijn:

1. De Dag van de Dialoog draait om dialoog, niet om debat of discussie. In de voorbereiding benadrukt u het doel en werking van de dialoogmethodiek en traint u de gespreksleiders (met ondersteuning van de nationale coördinatie) in deze methodiek.
2. De opzet van de 'De Dag van de Dialoog' gaat uit van organisaties en individuen in uw gemeente die zélf dialoogtafels organiseren. Het aantal dialoogtafels is afhankelijk van de grootte van de gemeente en het thema, maar om van de Dag van de Dialoog te spreken streeft u naar minimaal 20 tafels.
3. U biedt ruimte aan lokale partners om de Dag van de Dialoog met u tot een succes te maken. Hoe breder dit platform is opgezet, des te groter de diversiteit onder de deelnemers zal zijn. Door een breed platform neemt ook de levensvatbaarheid en duurzaamheid van het initiatief toe.
4. U volgt de opzet van de 'Dag van de Dialoog' zoals beschreven in deze handleiding. U bent zelf vrij in de wijze waarop u organiseert, welk thema u kiest, hoe u deelnemers werft, welke ruimte u laat aan organisatoren van tafels etc.
5. U werkt mee aan landelijke publiciteit over en evaluatie van uw 'Dag van de Dialoog' ten behoeve van verspreiding van het concept.
6. U neemt deel aan het netwerk van dialoogcoördinatoren waarbij kennis en ervaring wordt gedeeld.
7. U bent zelf verantwoordelijk voor de financiering van het project.

Gezamenlijk werken we aan het in dialoog brengen van Nederlanders met als doel bij te dragen aan een prettig sociaal maatschappelijk leefklimaat! Rest ons u veel succes te wensen met de organisatie van de Dag van de Dialoog in uw eigen gemeente.

Art.1

Nieuwe Maan - Adviseurs

Maatschappelijke Vernieuwing

Mariëtte de Heide

Olga Plokhooij

Sigrun Scheve

1. Waarom in dialoog?

Voordat we u door de praktische voorbereiding van de Dag van de Dialoog leiden, staan we stil bij het 'waarom' van de Dag van de Dialoog. Wat zijn de argumenten om een Dag van de Dialoog te organiseren? Waarom is het belangrijk om vast te houden aan de dialoog en niet te vervallen in debat? Waar kan de Dag van de Dialoog toe leiden? Belangrijke vragen in het begintraject van het project. U zult namelijk potentiële partners moeten overtuigen van het nut van het project. Een breed lokaal draagvlak is een voorwaarde voor succes. Daarom verdiepen we ons in dit hoofdstuk in de theorie en achtergrond. In hoofdstuk 9 vindt u nog enkele literatuurverwijzingen en artikelen.

Reflectie op de maatschappelijke waarde van dialoog en dialoogdagen

Ondanks de vele maatschappelijke initiatieven wordt de multiculturele samenleving in toenemende mate negatief beoordeeld en neemt de angst voor wat vreemd is eerder toe dan af. Toch is dat niet de enige uiting van de polarisatie in de Nederlandse samenleving. De tolerantie ten aanzien van homoseksuelen neemt af en voor ouderen en gehandicapten wordt het niet eenvoudiger om te participeren. Er is daarom behoefte aan krachtige instrumenten die afstanden tussen bevolkingsgroepen helpen te verkleinen door zinvolle ontmoetingen en gesprekken te organiseren die vooroordelen en discriminatie tegengaan. De Dag van de Dialoog is een dergelijk instrument. Het faciliteert gesprekken tussen individuen waarbij luisteren naar elkaar, inlevingsvermogen, het delen van ervaringen en reflectie op de eigen 'rol' het uitgangspunt vormen. In het plan van aanpak van de Amsterdamse Dag van de Dialoog 2008 schrijft filosoof en dialoogdeskundige Jos Kessels (Het Nieuwe Trivium) over de maatschappelijke waarde van de dialoog:

De afgelopen decennia zijn Nederland en West Europa in hoog tempo geïndividualiseerd, gesecculariseerd en gedemocratiseerd. Traditionele verbanden zoals kerken, buurten of politieke partijen zijn steeds losser geworden, soms zelfs geheel verdwenen. De vrijheid en autonomie die daarvoor in de plaats zijn gekomen, hebben de sociale cohesie onder druk gezet. Cohesie is niet alleen een kwestie van samenleven en samenwerken, noch van gedeelde waarden en normen. Het is ook een emotionele kwestie: je moet het gevoel hebben ergens bij te horen.³

³ Zie het WRR rapport *Identificatie met Nederland*, Amsterdam University Press 2007.

Wanneer de traditionele manieren om ergens bij te horen steeds verder wegvallen en onze vaste identiteiten steeds 'vloeibaarder' worden, gaan tijdelijke gemeenschappen een steeds belangrijker rol spelen.⁴ Identiteit is niet meer een vast, levenslang gegeven, maar de optelsom van degenen bij wie je op enig moment wilt horen. Cohesie is tijdelijke betrokkenheid.

Tijdelijke gemeenschappen zijn altijd gespreksgemeenschappen, ook als ze primair om het doen gaan. Het is het constante gesprek over de gemeenschap zelf, over wie 'wij' zijn, wat 'wij' te doen hebben, dat emotionele identificatie en onderlinge cohesie tot stand brengt. Natuurlijk, er zijn ook andere voorwaarden voor gemeenschap, zoals een gezamenlijk doel of idee, een bepaalde praktijk of discipline, adequaat leiderschap. Maar het voortdurende gesprek is essentieel. Het is de oervorm van gemeenschapsvorming.

In dit voortdurende gesprek speelt de dialoog een cruciale rol. Een dialoog is een bijzondere vorm van gesprek, namelijk een onderzoeksgesprek. Het is een gesprek dat zelf een doen is, namelijk gezamenlijke reflectie. Een dialoog voeren is een kunst, een discipline, die van eminent belang is in het vormen en onderhouden van tijdelijke gemeenschappen. Het stelt eisen aan de deelnemers, het vergt een zekere bekwaamheid en een bepaalde houding. Niet ieder gesprek is een dialoog. Praten over het weer is, hoe welwillend ook, geen dialoog. Een debat over een politieke kwestie is, hoe scherpzinnig ook, geen dialoog. Een dialoog is geen conversatie, noch een discussie of vergadering. Het is een expliciet, gezamenlijk en systematisch onderzoek. Het is het gesprek over wie 'wij' zijn en wat 'wij' te doen hebben in optima forma.

Het is niet voor niets dat in recent onderzoek de dialoog hoog scoort in waardering.⁵ Voor veel mensen is het deelnemen aan een dialoog een verrassende ervaring, gewend als ze zijn aan het retorische geweld van het publieke debat, het cynisme van de media of de oppervlakkigheid van de tv. Tegelijk is het zorgwekkend dat in onze tijd, waar velen het woord dialoog in de mond nemen, het vermogen om werkelijke onderzoeksgesprekken te voeren zo gering is. [...]

⁴ Zygmunt Bauman, *Liquid Modernity*. Polity Press 2000.

⁵ Prof. dr. E. H. Tonkens e.a., *Praten helpt. Evaluatie van de Dag van de Dialoog in Amsterdam*. Stichting Actief Burgerschap, Universiteit van Amsterdam, juni 2006. Opgenomen in hoofdstuk 9.

Nieuwe verbindingen

Doel van De Dag van de Dialoog is door middel van de dialoog nieuwe verbindingen te maken, kris kras door de samenleving heen, waardoor nieuwe inzichten, ideeën, kansen en concrete projecten ontstaan die bijdragen aan samenhang in de gemeente. Argumenten met betrekking tot het 'resultaat' voor 'De Dag van de Dialoog' zijn:

- ▶ In het huidige maatschappelijke klimaat neemt de afstand tussen mensen onderling toe. De Dag van de Dialoog verkleint de afstand tussen verschillende bevolkingsgroepen en vergroot de kennis over elkaar.
- ▶ De Dag van de Dialoog bevordert de samenwerking tussen burgers, organisaties, bedrijven en scholen. Met andere woorden: er ontstaan nieuwe netwerken in de samenleving en daardoor een sterke *civil society*.
- ▶ Door de Dag van de Dialoog leren mensen om op een andere manier met elkaar in gesprek te gaan. Door deze persoonlijke ervaring worden vooroordelen weggenomen. De leerervaring kan op veel verschillende terreinen toegepast worden, wat een positieve spin-off tot gevolg kan hebben.
- ▶ Uitkomsten van de Dag van de Dialoog kunnen nieuwe ideeën en initiatieven zijn die de gemeente, haar inwoners (en de lokale overheid) vooruit helpen.

Waarom de dialoog?

Hoe verloopt een dialoog? En wat maakt een dialoog zo'n bijzondere gespreksvorm dat het bijdraagt aan de sociale samenhang in een gemeenschap?

Een dialooggesprek volgt een specifieke, laagdrempelige dialoogmethode die speciaal is ontwikkeld voor de Dag van de Dialoog. In een tijdspanne van twee à drie uur wisselt een groep van zes tot acht personen ervaringen uit over een van tevoren vastgesteld thema.

Met een breed maatschappelijk thema als vertrekpunt voor het gesprek is er ruimte om te ontdekken welke ervaringen en ideeën gedeeld worden en waar de verschillen zitten. De verdieping in het gesprek ontstaat door elkaar vragen te stellen en gezamenlijk op zoek te gaan naar antwoorden. Op een respectvolle, openhartige manier wordt er intensief kennis met elkaar gemaakt. Door ervaringen te delen, is het niet zo dat de spreker met de sterkste argumenten of de meeste kennis een voorsprong heeft in het gesprek. De gespreksvorm creëert de randvoorwaarden voor een gelijkwaardig gesprek waarbinnen ruimte is om verschillende positieve en negatieve ervaringen te benoemen en onderzoeken. Dit is ook het uiteindelijke doel van het gesprek: rijker worden door te luisteren naar elkaar waardoor je met nieuwe inzichten en ideeën naar huis gaat. Er hoeft aan het eind van het gesprek geen consensus bereikt te worden. De gespreksleider, die is getraind in de dialoogmethodiek, zorgt

ervoor dat de deelnemers de gespreksregels naleven zodat er daadwerkelijk sprake is van een dialoog. De Dag van de Dialoog faciliteert ruimte voor inspirerende ontmoetingen en tijdelijke gemeenschappen door de dialoog als gespreksvorm in te zetten.

“We zien dat veel Amsterdammers elkaar niet begrijpen, soms omdat ze elkaars taal niet spreken en soms omdat ze niet naar elkaar luisteren. En daar gaat het natuurlijk om. Dat wij niet alleen maar praten, maar ook luisteren. Meningsverschillen zijn de voedingsbodem van ontwikkeling, maar dan moeten we er wel over in gesprek blijven. Agree to disagree. Niet bang zijn maar nieuwsgierig zijn.”

Uit de speech van Job Cohen, burgemeester van Amsterdam, op de slotbijeenkomst van de Dag van de Dialoog op 21 december 2004. Opgenomen in het boek *Vlinderlijke eenvoud, Vlinderlijke kracht* (2008) over twee jaar dialoog in Nederland.

Dialoog en diversiteit

De dialoog is bij uitstek geschikt om mensen met verschillende achtergronden met elkaar in contact te brengen om elkaar te leren kennen en meer begrip te kweken voor elkaar omdat het uitgaat van het uitwisselen van persoonlijke ervaringen en men elkaar niet hoeft te overtuigen van het eigen gelijk. We beschrijven hieronder wat een dialoog kenmerkt en waarin hij zich van andere gespreksvormen onderscheidt.

Effecten van de Dag van de Dialoog

In 2005 deed de UvA onderzoek naar de effecten van de Dag van de Dialoog. De resultaten waren zeer positief. Onder de titel “Praten helpt” beschrijft hoogleraar Actief Burgerschap Evelien Tonkens dat ‘Praten helpt. Ook incidentele, gestructureerde groepsgesprekken tussen individuen van verschillende achtergrond kunnen een zinvolle bijdrage leveren aan meer onderling begrip en verbondenheid.’

Een aantal uitkomsten uit het onderzoek op een rij:

- 65% heeft mensen ontmoet met wie ze anders niet zo snel in contact zouden komen.
- 80 % heeft redelijk tot veel geleerd van het gesprek.
- 41% blijkt over het behandelde onderwerp van mening te zijn veranderd.
- Meer dan de helft voelt zich meer verbonden met andere Amsterdammers.
- 50% heeft contactgegevens met anderen uitgewisseld.

- De helft hiervan heeft daadwerkelijk naderhand nog contact met elkaar gezocht.
- 65% was direct na het gesprek van plan om zelf iets te ondernemen.
- De helft daarvan heeft dat na vier maanden ook gedaan; ruim een kwart van hen deed dat met mensen die ze op de Dag van de Dialoog ontmoet hadden.
- Na nog eens vier maanden hebben we alle geënquêteerden benaderd om te kijken in hoeverre er ook langduriger effecten waren. We kregen 64 enquêtes terug en hebben 17 diepte-interviews gehouden. Daaruit bleek dat
 - 81 % naderhand door het gesprek aan het denken is gezet
 - 64% nieuwe inzichten heeft gekregen
 - Meer dan de helft heeft interesse heeft in een terugkomdag.

Ook het SCP rapport *Interventies voor Integratie (2007)* heeft deze conclusies overgenomen. De samenvatting van het onderzoek van de UvA is opgenomen in hoofdstuk 9.

Dialoog versus debat of discussie

Een dialoog is volgens de Van Dale een ‘tweespraak, samenspraak’. Wezenlijk anders dus dan een debat (‘twistgesprek’) of een discussie (‘redetwist’). Waar de kern van een dialoog spreken en luisteren betreft, handelt een debat veel meer over vooraf gekozen stellingen. Een dialoog verdient lang niet altijd de voorkeur boven een debat: in de Tweede Kamer of bij verkiezingsbijeenkomsten bijvoorbeeld is een debat juist op z’n plaats. Helderheid verkrijgen over verschillende (politieke) standpunten, hun verschillen en overeenkomsten, kan bij uitstek gerealiseerd worden door middel van een debat.

De mening en aanwezigheid van het publiek is van grote invloed op een debat: deelnemers aan een debat willen hun gelijk halen en dat publiekelijk onder bewijs stellen. Ze nemen standpunten in en willen hun opponent overtuigen. Een debat is daarom net zoals een dialoog, maar om andere redenen, gebaat bij een goede gespreksleiding, een heldere formule, een tijdslimiet en duidelijke regels. Anders dan bij een dialoog zal de gespreksleider proberen om door uitdagende vraagstellingen de vaart in het debat te houden en juist ook zere punten en kritische vragen ter sprake brengen. In het debat geldt het recht van de sterkste spreker en zijn de deelnemers gericht op het bewijzen van het eigen gelijk.

Een dialoog verschilt van een debat door zijn wezenlijk andere opzet en doelstelling: het luisteren *naar* en spreken *met* elkaar staan centraal en zijn gericht op het elkaar leren kennen en het maken van contact. Verschillen en overeenkomsten worden weliswaar onderkend, maar de dialoog is vooral gericht op de ontmoeting zelf en onderzoeken van ervaringen.

Deelnemers aan een dialooggesprek worden uitgenodigd om over zich zelf en hun eigen ervaringen in relatie met het onderwerp te vertellen en ook echte belangstelling voor het verhaal van de ander te tonen. Niet de strijd met argumenten of het aantonen van het eigen gelijk maar de persoonlijke ontmoeting en uitwisseling staan centraal. Deelnemers aan een dialoog willen elkaar leren kennen. Deelnemers worden gevraagd zich niet dominant maar eerder kwetsbaar op te stellen. Dialoog zonder gelijkwaardigheid en (een minimum aan) respect, vertrouwen en veiligheid is niet voorstelbaar; omgekeerd ondermijnen ongelijkheid, wantrouwen, onveiligheid maar ook spot of retorische aanvallen een echte dialoog.

In de keuze van de setting, de gespreksleider en tijdens de voorbereiding dient hiermee rekening te worden gehouden. Met name de gespreksleider speelt een cruciale rol als het gaat om het opbouwen van wederzijds vertrouwen en het creëren van veilige omstandigheden.

	<u>Debat</u>	<u>Dialoog</u>
overeenkomsten	groepsgesprek cruciale rol gespreksleiding thema of gespreksonderwerp gespreksregels tijdslimiet en structuur	
verschillen	meestal met en voor publiek	zonder publiek
	strijd met argumenten staat centraal	ontmoeting en uitwisseling staan centraal
	onpersoonlijk	persoonlijk
	deelnemers willen overtuigen	deelnemers willen elkaar en elkaars ervaringen leren kennen
	streven naar overwinning	zich kwetsbaar opstellen
	inzet retorische middelen, spot	authentiek vertellen

voorzitter is ook aanjager,
provocateur en kritische
analist

Gespreksleider faciliteert
het gesprek

Snel helder krijgen van
meningen, standpunten en
perspectieven belangrijk

respect, gelijkwaardigheid,
vertrouwen en veiligheid
belangrijk

Dialogoog = luisteren en ervaring delen

Luisteren en ervaringen delen – daar draait het om bij de dialogoog. Maar wat zo eenvoudig klinkt kan niet direct gerealiseerd worden. De wijze waarop geluisterd en gedeeld wordt is essentieel bij het welslagen van een dialogoog. Aandacht en authenticiteit zijn daarbij sleutelwoorden: met aandacht luisteren betekend zich openstellen voor het verhaal van de ander en zo onvooringsnomen mogelijk proberen ernaar te luisteren. Het is een kunst en vergt oefening om echt aandachtig te luisteren: meestal luisteren we selectief dat wil zeggen een deel van onze aandacht wordt opgeëist door eigen reacties (associaties, oordelen, emoties) en gedachten. Daarnaast zijn we vaak afgeleid omdat we al tijdens het ‘luisteren’ bezig zijn om een eigen antwoord of reactie te formuleren.

Authentiek vertellen staat voor de echtheid en betrouwbaarheid van het verhaal. Iemand die authentiek vertelt over zijn ervaringen is geloofwaardig. Hij of zij spreekt als persoon en niet vanuit een functie of een rol, in overeenstemming met wat hij of zij herinnert en voelt; en ook niet aangedikt of uitgekleeid om indruk te maken of een bepaalde effect te bereiken. In hoofdstuk 4 zullen we nader ingaan op hoe aandacht en authenticiteit bij de dialogoog door de gespreksleiders gestimuleerd kunnen worden. In hoofdstuk 9 (Literatuur) vindt u achtergrondartikelen over de dialogoog in theorie en praktijk.

Bij dit hoofdstuk hoort WERKBLAD 1:

Formuleren van visie en ambitie voor de Dag van de Dialogoog

2. Wat is de Dag van de Dialoog

Dag van de Dialoog – het concept

Het concept van de Dag van de Dialoog, berust op 6 pijlers:

1. Het is een maatschappelijk initiatief in een stad voor een door organisaties en individuen.
2. Dialogen vinden plaats in gevarieerd samengestelde groepen van zes à acht personen aan tafels verspreid over de stad. Deze tafels zijn georganiseerd door diverse uiteenlopende organisaties in de stad en in enkele gevallen door individuele inwoners.
3. De dialogen gaan over één centraal vastgesteld thema, dat jaarlijks wisselt.
4. De dialogen verlopen aan de hand van vaste vragen die zijn opgesteld volgens de dialoogmethodiek van de Dag van de Dialoog.
5. Gespreksleiders die een training hebben gevolgd in de dialoogmethodiek begeleiden de dialogen.
6. Een projectorganisatie coördineert de Dag van de Dialoog, ondersteunt deelnemende organisaties, zorgt voor verbindingen en zorgt voor communicatie en publiciteit.

De Dag van de Dialoog samengevat

Tijdens de Dag van de Dialoog gaan bewoners van een gemeente met elkaar in gesprek aan een dialoogtafel (met maaltijd of hapjes) over een (actueel) thema. Gekozen wordt voor een positief geformuleerd, maatschappelijk en breed thema dat zoveel mogelijk mensen aanspreekt. Gekozen werd in steden voor thema's als samenleven, erbij horen, opgroeien, werk, identiteit.

De 6-8 deelnemers aan tafel wisselen met elkaar persoonlijke ervaringen uit. Ze bespreken in 2 à 3 uur, onder leiding van een getrainde gespreksleider hun persoonlijke ervaringen met het thema. Ook kan aan bod komen wat zijzelf bij kunnen dragen aan hun stad/dorp en wat zij van elkaar verwachten (zie ook de gespreksformule in hoofdstuk 3).

De dialoogtafels staan door de hele gemeente verspreid. Je vindt ze op de markt, in de kerk, op scholen, bij de gemeente, bij de bank, in de supermarkt, enzovoort. De Dag van de Dialoog is voor iedereen. Of iemand nou werkt of niet, jong of oud is, man of vrouw, hetero of homo, allochtoon of autochtoon, scholier of taxichauffeur, imam of burgemeester. Het is juist deze diversiteit aan deelnemers die de gesprekken zo boeiend en leerzaam maakt. De ontmoeting en het gesprek zijn het hoofddoel van de Dag van de Dialoog.

De Dag van de Dialoog in zeven stappen

Met behulp van werkblad 2 kunt u een programma voor de Dag van de Dialoog in uw gemeente maken. Hieronder geven we een toelichting op de verschillende onderdelen van de Dag van de Dialoog.

1. Dialoogtafels

Tijdens de Dag van de Dialoog gaan inwoners van een gemeente met elkaar in gesprek aan dialoogtafels van 6-8 deelnemers onder leiding van een gespreksleider. De gesprekken duren 2-3 uur en er wordt een maaltijd of hapjes geserveerd tijdens of voorafgaand aan het gesprek. De tafels worden georganiseerd door allerlei instanties (scholen, gemeentelijke diensten, bedrijven, banken, maatschappelijke organisaties, zelforganisaties, cafés, culturele instellingen, etc.) op hun eigen locatie op een tijdstip dat hen zelf het beste schikt. Eventueel kan er ook voor gekozen worden alle dialoogtafels op hetzelfde tijdstip (bijvoorbeeld tussen 14.00 – 17.00 uur) plaats te laten vinden. Een andere mogelijkheid is om de dialoog te spreiden over verschillende dagen, zoals het in Rotterdam en Berlijn gebeurt.

2. Organisaties/bedrijven/scholen/individuen nodigen uit

De organisaties die meedoen aan de Dag van de Dialoog nemen het op zich om één of meerdere tafels te organiseren op hun eigen locatie. Zij nodigen 6-8 deelnemers per tafel uit (eventueel geholpen door de projectorganisatie) en zorgen er daarbij voor dat er zoveel mogelijk mensen met een verschillende achtergrond (leeftijd, cultuur, opleiding, man/vrouw, beroep, buurt) met elkaar aan tafel zitten.

Zij zorgen ook zelf voor een gespreksleider, die een training in de dialoogmethodiek volgt die door de projectorganisatie aangeboden wordt. Wie uitgenodigd worden voor de tafels bepalen de organisaties zelf. Zij kunnen een bepaalde doelgroep kiezen die voor hen van belang is, bijvoorbeeld een woningcorporatie nodigt bewoners uit; een winkelier nodigt zijn klanten of scholieren; een buurthuis nodigt willekeurige mensen uit de buurt uit; een sportclub nodigt jongeren aan tafel. Het kan lastig blijken voor organisaties om voldoende mensen aan tafel te krijgen of om een divers publiek uit te nodigen. De projectorganisatie kan hierbij helpen.

3. Het dialooggesprek

Het gesprek wordt gevoerd aan de hand van 4 vragen rondom een centraal thema, bijvoorbeeld 'Erbij horen'. Het thema moet voor iedereen toegankelijk zijn en betekenis hebben. Iedereen kan vanuit eigen ervaring meepraten over dit thema. De gesprekken worden

gevoerd aan de hand van speciaal voor de DVDD ontwikkelde dialoogmethode. De methodiek die gebaseerd is op de methode Appreciative Inquiry, bestaat uit vier stappen:

1. Kennismaken
2. Ervaringen uitwisselen
3. Dromen
4. Doen

Het thema en de bijbehorende vragen worden door de betrokken partijen onder leiding van het projectbureau uitgewerkt en getest.

Een tot drie weken voorafgaand aan de Dag van de Dialoog worden de gespreksleiders van de dialoogtafels getraind in de dialoogmethodiek. Hier wordt onder andere aandacht besteed aan de spelregels voor de dialoog, te weten:

- ▶ Neem geen standpunt in, maar deel je persoonlijke ervaring
- ▶ Spreek met hoofd én hart
- ▶ Luister om inzicht te krijgen
- ▶ Stel verdiepende vragen
- ▶ Leg verbanden om het gemeenschappelijke te ontdekken
- ▶ Praat vanuit de ik-vorm, vermijd algemeenheden

De gesprekken leveren niet alleen inzicht en begrip voor anderen op, maar kunnen ook bruikbare ideeën opleveren om zelf of met elkaar aan te pakken. Zaken die je buurt of je stad prettiger en leefbaarder maken. Meer informatie over de methodiek volgt in hoofdstuk 3.

4. Resultaat

Het belangrijkste resultaat van de dialoogtafels is dat mensen zich hebben verdiept in stad/dorpsgenoten en daardoor meer inzicht in en begrip voor elkaar krijgen. Door aan het eind van het gesprek te benoemen wat een ieder gaat doen, ontstaan er vaak ideeën voor een vervolg gesprek of plannen die gezamenlijk uitgevoerd kunnen worden. De openheid van het gesprek waarbij niet gestuurd wordt op concrete uitkomsten in de vorm van projectvoorstellen maakt dat er ruimte is voor nieuwe ideeën, inspiratie, ontspanning en ontmoetingen. Een ander resultaat van de Dag van de Dialoog is dat er een platform van organisaties en een pool van getrainde gespreksleiders ontstaan in een gemeente die op elk wenselijk moment elkaar kunnen vinden en dialogen kunnen organiseren.

5. Een wervings- of kickoff bijeenkomst

Om in een gemeente interesse te wekken onder organisaties om dialoogtafels te gaan organiseren werkt het goed om een wervings- of kickoff bijeenkomst te organiseren. Als dit een maand of 3 voor de Dag van de Dialoog plaatsvindt, hebben organisaties nog voldoende tijd om mee te doen. Door op deze bijeenkomst mensen van andere organisaties te ontmoeten en te horen van de ervaringen in andere steden, wordt er vaak een fijne en effectieve start gemaakt.

6. Aftrapbijeenkomst (naar keuze)

De aftrap van de Dag van de Dialoog kan vorm worden gegeven door een ontbijtbijeenkomst op een centrale locatie in de gemeente. Voor het ontbijt worden de deelnemende organisaties, de gespreksleiders en een prominente stad/dorpsgenoot (bijvoorbeeld een wethouder) uitgenodigd. De pers wordt ook uitgenodigd bij het ontbijt en krijgt hier een lijst met tafels die zij kunnen bezoeken. De aftrap kan ook op locatie van een van de organiserende deelnemers plaatsvinden en/of het startschot zijn van de eerste dialoogtafel.

7. Slotbijeenkomst (naar keuze)

De Dag van de Dialoog kan worden afgesloten met een slotbijeenkomst waarbij bijvoorbeeld de burgemeester aanwezig is. Voor de deelnemers, de organisatoren van tafels en gespreksleiders is dit een goed moment om te zien dat zij deel uitmaken van een groter geheel. De slotbijeenkomst biedt de gelegenheid om andere deelnemers te ontmoeten, het resultaat zichtbaar te maken en is een goed persmoment. Om de slotbijeenkomst aantrekkelijk te maken voor deelnemers kan gedacht worden aan:

- ▶ Een optreden door een cabaretier of columnist die zijn/haar commentaar op de Dag van de Dialoog geeft
- ▶ Deelnemers vertellen hun ervaringen van de Dag aan bijvoorbeeld de burgemeester
- ▶ Speed-dating (twee aan twee gesprekken van vijf minuten) over de belangrijkste ervaring van de deelnemers
- ▶ Een leuk muziekoptreden
- ▶ Een gezellige borrel met hapjes

De slotbijeenkomst kan ook aanhaken bij een ander evenement, maar let wel op dat het evenement waarmee je samenwerkt bij de Dag van de Dialoog past.

Bij dit hoofdstuk hoort WERKBLAD 2: Programma Dag van de Dialoog

3. Dialoogmethodiek en de rol van de gespreksleiders

Keuze van het thema

Voor een gesprek volgens de dialoogmethode is het allereerst van belang een geschikt thema te vinden. Of een thema geschikt is hangt van de doelgroep en de doelstelling af. Wil men een zo breed mogelijk publiek bereiken dan dient men rekening te houden met verschillende culturele achtergronden, taal- en abstractieniveaus. Wordt de dialoogmethode gebruikt voor specifieke doelgroepen zoals jongeren of ouderen kan men het thema op hun specifieke leefwereld laten aansluiten (zie hiervoor ook hoofdstuk 5 over verschillende toepassingsvormingen). Een thema moet aansprekend en uitnodigend geformuleerd zijn zodat mensen gemotiveerd raken om deel te nemen. Thema's die een relatie hebben met waarden, normen, tradities, deugden en andere thema's waar iedereen wel op de een of andere manier ervaring mee of een mening over heeft, lenen zich het best. Maar ook actuele thema's die veel mensen bezighouden, zoals werk of opgroeien zijn breed genoeg om veel belangstelling te wekken.

Voorbeelden van eerdere thema's van dialoogdagen:

- ▶ Ontmoet een ander en laat jezelf zien
- ▶ Respect voor elkaars waarden
- ▶ Erbij horen!
- ▶ Samen (leven, wonen samen aan één tafel)
- ▶ Amsterdam werkt
- ▶ Opgroeien in Amsterdam
- ▶ Identiteit
- ▶ Zorg

Gespreksformule: vier vragen

Bij het overkoepelende thema hoort een gespreksformule van vier vragenrondes. De vragen zijn zo geformuleerd dat ze uitnodigen tot het vertellen over persoonlijke ervaringen, overtuigingen, ideeën, inspiratiebronnen, wensen, dromen en actiepunten. Deze vragen hebben een specifieke inhoud en volgorde om de aanwezige positieve krachten van deelnemers aan te boren. Die vier vragen geven vorm aan de vier belangrijke stappen in het gesprek:

1. Kennismaken Het kennismaken gebeurt aan de hand van het thema. De deelnemers stellen zich voor en vertellen aan de hand van het thema iets over zichzelf. Bij het thema vriendschap kan dat zijn dat iedereen zich voorstelt door iets over zijn beste vriend te vertellen.
2. Ervaring De deelnemers delen vanuit vrije associatie met het thema hun eigen ervaringen en gaan in gesprek door naar elkaar te luisteren en verdiepende vragen te stellen.
3. Dromen In dit stadium van het gesprek verlaten de deelnemers de concrete ervaringen en dromen ze samen over de toekomst wat betreft het thema. De deelnemers uiten vrijuit wensen en dromen over ideale omstandigheden in hun leefomgeving. De gespreksleider kan bij deze stap ook vragen even stil te zijn of de ogen dicht te doen zodat er beelden op kunnen komen.
4. Doen Iedereen stelt zichzelf de vraag wat ze zelf kunnen doen om te zorgen dat de dromen werkelijkheid worden. Bij deze vraag is het de uitdaging niet naar elkaar of de overheid te wijzen maar te bedenken wat iedereen zelf kan doen.

Ervaring leert dat respect voor de opbouw van de dialoog met de stappen kennismaking, ervaring delen, dromen en doen belangrijk is omdat dit het fundament van deze dialoogaanpak vormt. De opbouw creëert duidelijkheid en veiligheid. Het samen doorlopen van de rondes 1 en 2 maakt dat de deelnemers gezamenlijk kunnen dromen in ronde 3 en van daaruit weer kunnen landen in de realiteit bij stap 4. De harmonische opbouw met begin, midden en einde maakt bovendien dat de deelnemers de dialoog als rond, af en bevredigend beleven.

Uitwerking van het thema

Het thema is positief geformuleerd en beoogt een brede doelgroep aan te spreken. Ervaring leert dat het positief geformuleerde zich manifesteert in een gesprek maar ook omgekeerd: een negatieve insteek manifesteert zich ook. Een zorgvuldige keuze en formulering is daarom van groot belang. De keuze van een thema gaat niet over één nacht ijs; het is een proces van brainstormen met elkaar over wat leeft in de stad, twee thema's uitwerken in vragen en die vervolgens gezamenlijk uitproberen. Of het thema en de vragen uiteindelijk klaar zijn voor gebruik, merk je aan de associaties die het oproept en ervaar je tijdens het gesprek. Wat er op papier goed uitzag, werkt in de praktijk soms helemaal niet.

Voorbeelden uitgewerkte thema's

Samen leven (in Amsterdam)

1. *Stel jezelf voor (wie ben je, wat doe je?). Beschrijf een moment waarop jij je echt Amsterdammer voelde.*
2. *In Amsterdam wonen vele culturen samen. Geef een voorbeeld (waarbij jezelf betrokken was) waar het samenleven niet goed ging. Geef ook een voorbeeld waar het wel goed ging.*
3. *Wat verwacht je, op basis van jouw ervaringen, van de mensen waarmee je samenleeft?*
4. *Wat kun je zelf doen om goed samen te leven in Amsterdam? Wat kunnen we samen doen?*

Erbij horen (Rotterdam)

1. *Wat betekent erbij horen voor jou?*
2. *Wanneer voelde jij je er helemaal bijhoren? Waar was dat? Hoe kwam dat?*
3. *Hoe ziet Rotterdam eruit als iedereen erbij hoort?*
4. *Hoe kun jij anderen het gevoel geven erbij te horen?*

De vragen laten ruimte voor negatieve gevoelens, meningen en ervaringen met betrekking tot het thema, maar zijn zodanig geformuleerd dat ze uitnodigen tot een positieve benadering: de nadruk ligt op wat mogelijk is, wat goed gaat en hoe dat gebruikt of uitgebreid kan worden om de ontwikkeling of omstandigheden van een persoon, een groep, een organisatie, de samenleving vooruit te helpen.

De rol van de gespreksleider

De gespreksleider neemt in de dialoogmethode een centrale rol in. Hij of zij begeleidt de dialoog en zorgt ervoor dat de deelnemers zich op hun gemak voelen en het gesprek geanimeerd blijft. De gespreksleider zorgt ervoor dat zoveel mogelijk stappen in de vraagronde worden doorlopen en dat iedereen voldoende aan het woord komt. Om beurten (dit hoeft niet op het rijtje af, mag wel) krijgt iedereen de kans om de vraag te beantwoorden. De gespreksleider stelt informatieve vragen als dat nodig is (zie: de kunst van het vragen stellen).

De belangrijkste regel tijdens een gesprek volgens de dialoogmethode is dat deelnemers naar elkaar luisteren en niet proberen gelijk te hebben of te krijgen. Ze mogen wel - net als de gespreksleider - informatieve vragen stellen om het verhaal van een ander beter te kunnen begrijpen of om meer informatie van de ander te krijgen. Maar ze mogen de ander niet aanvallen op zijn of haar verhaal en ook niet oordelen over zijn of haar ervaring of mening of in de rede vallen. Dialoog in plaats van debat - het is de voornaamste taak van de gespreksleider om hierop toe te zien.

Soms kan het gebeuren dat deelnemers moeite hebben om zich aan de regels te houden: bijvoorbeeld als deelnemers persoonlijk geraakt zijn door het verhaal of de mening van een ander of als ze het lastig vinden om te luisteren en zich zelf in te houden. Juist daarom is de rol van de gespreksleider zo belangrijk. Hij of zij moet voorkomen dat er toch een debat of discussie ontstaat, dat dominante personen het gesprek “kapen” of dat deelnemers de persoonlijke insteek loslaten en in algemene termen over het thema gaan praten. Als dit toch dreigt te gebeuren, is het de taak van de gespreksleider om in te grijpen en het gesprek bij te sturen.

De gespreksleider is dus echt de leider van het gesprek: hij of zij moet het gesprek geconcentreerd kunnen volgen, eventueel vlot trekken d.m.v. informatieve vragen en waar nodig ook bij sturen. Daarnaast dient ook de gespreksformule en de tijd in de gaten gehouden te worden. Een complexe taak en daarom werkt een gesprek volgens de dialoogmethode beter met een beperkt aantal deelnemers. De beste ervaringen heeft men opgedaan met een groepsgrootte van 6 – 8 personen. Grotere groepen zijn niet alleen voor de gespreksleider moeilijk nog volgens de dialoogmethode te hanteren. Ook deelnemers haken sneller af als de groep onoverzichtelijk groot wordt en ze geacht worden naar te veel verhalen te luisteren.

Niet alleen tijdens de dialoog maar ook in voorbereidende zin heeft de gespreksleider belangrijke taken:

- ▶ Hij of zij moet op tijd checken of alles geregeld is (locatie, eten, aankleding van de ruimte), of de omgeving rustig en aangenaam is (geen lawaai, niet te warm of te koud, schoon).
- ▶ De gespreksleider dient ook ruim van tevoren contact op te nemen met de deelnemers om kennis met hen te maken en ze op het dialooggesprek voor te bereiden. Daarbij wordt een eerste uitleg gegeven over wat de bedoeling is en krijgen deelnemers de gelegenheid om vragen te stellen en eventuele zorgen te uiten. Ook worden eventuele eetgewoontes nagevraagd. De gespreksleider laat de deelnemers weten dat hij of zij het waardeert dat ze deelnemen, dat op hun aanwezigheid gerekend wordt en dat het belangrijk is dat ze er op tijd zijn.

Gespreksregels

De gespreksleider krijgt in de training een aantal spelregels mee die hij voorafgaand aan de dialoog ook met de deelnemers doorneemt. Dit creëert duidelijkheid over hoe het gesprek gaat verlopen en wat de deelnemers van elkaar kunnen verwachten. Het maakt ook dat de

gespreksleider tijdens het gesprek kan teruggrijpen op de afspraak die aan het begin is gemaakt als het gesprek in een debat of discussie over lijkt te gaan. Een voorbeeld van deze gespreksregels:

- Behandel de ander zoals jezelf wil worden behandeld: met respect en vriendelijkheid
- Laat de ander zijn verhaal vertellen en val hem niet in de rede
- Stel je open voor de ander en laat tot je doordringen wat de ander zegt
- Waardeer het verhaal, oordeel niet gelijk
- Spreek vanuit jezelf: praat zoveel mogelijk vanuit de ik-positie, vermijd 'je' of 'men'
- Val elkaar niet in de rede. Geef de ander ruimte om te zoeken naar voorbeelden en woorden
- Vraag om concrete voorbeelden en om toelichting als je iets niet begrijpt

De gespreksregels kunnen in het begin van de dialoog met de deelnemers besproken worden of als hand-out samen met de uitnodiging aan de deelnemers verstuurd worden. Een andere mogelijkheid is om bijvoorbeeld placemats of menukaartjes met de regels te ontwerpen of de essentie van de gespreksregels in het voortraject mondeling aan de deelnemers toe te lichten.

Doorvraagvragen/ De kunst van het vragen stellen

De vragen van de gespreksformule dienen als leidraad voor elke gespreksronde en geven een richting aan. Veel mensen hebben aan zo'n leidraad voldoende. Maar sommige deelnemers kunnen een extra stimulans nodig hebben om uit hun woorden te komen en een duidelijk verhaal te vertellen. Dan kan het zinvol zijn om door te vragen en ter ondersteuning van de dialoog nog andere vragen te stellen. Voorbeelden zijn:

- ▶ Kun je me daar nog meer over vertellen?
- ▶ Wat maakte de situatie voor jou zo speciaal?
- ▶ Hoe bedoel je dat precies?
- ▶ Hoe voelde dat?
- ▶ Welke gevoelens riep dat nog meer op?
- ▶ Hoe heeft jou dat geraakt?
- ▶ Waarom vind je dat?
- ▶ Ben je daardoor veranderd? Zo ja, hoe?

Als vuistregel voor doorvragen geldt: Gebruik zo veel mogelijk open vragen in plaats van gesloten vragen. Dus vragen die met de 6 W's beginnen (Wie, Wat, Wanneer, Waarom, Welke, Waar) of vragen met Hoe/hoezo?

Vaak is louter het herhalen van waarde – en gevoelwoorden al genoeg om iemand uit te nodigen meer over iets te vertellen. (Kessels 1997)

“...dat was heel bijzonder voor je...”; “Je was verbijsterd”; “Onvergetelijk!”

Ook door herhalen van wat je van iemand begrepen hebt of door korte samenvattingen te geven of een voorstel voor formulering te doen help je de ander.

“Je zegt dus ... Klopt dat?” “Heb ik goed begrepen dat...” “Bedoel je te zeggen dat...”

Let erop dat er voldoende tijd beschikbaar is en dat het geen ondervraging wordt. Veel mensen zijn niet gewend om over zichzelf te praten en hebben soms gewoon tijd nodig om uit hun woorden te komen. De kunst is om het juiste evenwicht te vinden tussen stimuleren en ondersteunen enerzijds en ruimte laten anderzijds.

Competentieprofiel gespreksleider dialogotafel

Hij of zij moet beschikken over

- ▶ Vaardigheden m.b.t. communicatie:
 - actief kunnen luisteren naar anderen → LSD (luisteren, samenvatten, doorvragen)
 - feedback kunnen geven en ontvangen
- ▶ Kennis over
 - de achtergrond en doelen van de Dag van de Dialoog
 - de dialoogmethodiek en de specifieke rol van de gespreksleider
- ▶ Een houding die gekenmerkt wordt door
 - genoeg weerbaarheid/assertiviteit om te kunnen leiden en in te grijpen
 - empathisch vermogen (kunnen inleven) en belangstelling voor anderen
 - bereidheid tot zelfreflectie
 - respectvol in de omgang met anderen
 - in staat zijn tot professionele afstand

Kenmerken van de dialoog

- Plezier en energie in de groep zijn voelbaar, iedereen doet mee
Iedereen kan zijn wie die wil zijn, bijvoorbeeld:
 - Iemand die in het begin niet meedoet maar zich door de dialoog te ervaren gaandeweg opent en toch meedoet
 - Een belangrijk en druk iemand die tijdens de dialoog rust vindt
 - Een ‘moeilijk’ iemand die de kracht van het luisteren ervaart en in de groep wordt opgenomen
- Er is bereidheid en wil om te luisteren
- Diepgang en intimiteit ontstaan door het delen van persoonlijke ervaringen
- Herkenning van wat er wordt gezegd met elkaar associëren
- Tijdens de dialoog ben je heel hard aan het werk, heel actief, je wilt het ook heel graag

Training voor gespreksleiders – laten trainen en daarna zelf doen

In de voorbereiding van de Dag van de Dialoog zorgt de lokale projectorganisatie voor een training voor gespreksleiders. In het eerste jaar dat u een DVDD organiseert zal de Nationale Coördinatie deze training voor u verzorgen. We adviseren bij deze training ervaren trainers (gesprekstechnieken, communicatie, dialoog) uit uw eigen gemeente te betrekken die in het tweede jaar, na het kosteloos volgen van de train-de-trainer in het programma de lokale training kunnen gaan verzorgen. In het kader van het programma 'Nederland in Dialoog' kunt u er ook voor kiezen de training te laten verzorgen door ervaren trainers uit Rotterdam of uit Amsterdam. Het verdient dan wel aanbeveling dat lokale trainers bij de training aanwezig zijn, zodat zij de training volgend jaar kunnen geven. Binnen het maatwerkprogramma kan deze training in het eerste jaar kosteloos aangeboden worden.

Inhoud training voor gespreksleiders

De gespreksleider speelt – zoals eerder beschreven - een cruciale rol bij de dag van de dialoog. Juist daarom is het belangrijk om voldoende aandacht te besteden aan een goede selectie en voorbereiding van gespreksleiders. De training voor gespreksleiders is gebaseerd op een competentieprofiel van gespreksleiders. Daarin is vastgelegd welke kennis en vaardigheden gespreksleiders minimaal moeten hebben om een dialoog goed te kunnen begeleiden. Ook worden houdingsaspecten benoemd waarover een gespreksleider zou moeten beschikken.

In de training voor gespreksleiders krijgen deelnemers onder meer de mogelijkheid om het leiden van een dialooggesprek te oefenen en ontvangen zij individueel feedback over hun zwakke en sterke kanten als gespreksleider. Achtergronden van de dialoogmethodiek en mogelijke valkuilen in het toepassen daarvan komen aan de orde en er worden tips en adviezen gegeven over het omgaan met moeilijke gesprekssituaties. De training is laagdrempelig van opzet en vooral gericht op het leren via ervaren en doen. Alle deelnemers ontvangen een reader met stukjes theorie, achtergrondinformatie en handige checklisten.

Bij dit hoofdstuk hoort WERKBLAD 3: Voorbereiden training gespreksleiders

4. Hoe organiseer je de Dag van de Dialoog?

Het initiatief voor de Dag van de Dialoog kan in een gemeente van verschillende partijen komen. Het maakt eigenlijk niet zoveel uit wie het eerst het initiatief neemt, dat kan een maatschappelijke organisatie zijn, een ondernemer of de gemeente. Voor een succesvolle Dag van de Dialoog is het vooral van belang om in een vroeg stadium draagvlak te verwerven bij verschillende partijen in de stad/dorp (gemeente, organisaties, scholen, bedrijven) en een projectorganisatie op te zetten of in te huren die de Dag van de Dialoog gaat organiseren.

Projectorganisatie

Idealiter heeft de projectorganisatie toegang tot een uitgebreid netwerk van organisaties en personen en is zij in staat om mensen en organisaties met elkaar te verbinden. De projectorganisatie moet grote partijen in de gemeente stimuleren om elk weer hun eigen netwerk en omgeving te activeren. Concreet heeft het projectbureau de volgende taken:

- ▶ Het projectbureau draagt er zorg voor dat er met de partnerorganisaties een thema gekozen wordt waarover gesproken wordt aan de tafels. Het thema sluit aan op de actualiteit.
- ▶ Het projectbureau werft organisaties en stimuleert hen een of meer tafel(s) te organiseren tijdens de Dag van de Dialoog.
- ▶ Het projectbureau zorgt dat de gespreksleiders van de dialoogtafels minimaal een week voor de Dag van de Dialoog getraind worden in het begeleiden van de dialoog.
- ▶ Het projectbureau helpt de deelnemende organisaties om diversiteit (leeftijd, sekse, etniciteit, opleidingsniveau) aan te tafels te realiseren, door uitwisseling van deelnemers te faciliteren en individuele deelnemers te werven.
- ▶ Het projectbureau zorgt voor communicatie en publiciteit (zie hoofdstuk 6)
- ▶ Het projectbureau organiseert de openingsceremonie (bijvoorbeeld ontbijt) en de slotbijeenkomst.
- ▶ Het projectbureau regelt (eventueel namens verschillende partijen) en beheert het budget

Platform

Als er voldoende draagvlak is kan ertoe overgegaan worden om de betrokkenheid van verschillende partijen bij de Dag van de Dialoog te formaliseren in een Platform. Voor de organisatie van een eerste Dag van de Dialoog is dit echter niet noodzakelijk en waarschijnlijk ook te tijdrovend. Een ad-hoc initiatiefgroep voldoet dan. In Amsterdam en Rotterdam werd na het succes van de eerste Dag van de Dialoog besloten om de betrokken partijen structureel in

een Platform bij elkaar te brengen. Als rechtsvorm werd gekozen voor een stichting, met een bestuur dat verantwoordelijk is.

Als er een Platform is leidt dit tot meer draagvlak en ook organisatorisch tot winst. De rol van het Platform bestaat uit:

- ▶ Vaststellen thema
- ▶ Vragen bij het thema uitwerken en uitproberen of de vragen werken
- ▶ Nieuwe invalshoeken of doelgroepen bedenken
- ▶ Nieuwe relaties leggen / netwerken aanboren
- ▶ Meedenken over communicatie, deels via de kanalen van de partners in het Platform
- ▶ Meedenken over en meewerken aan ontbijt- en slotbijeenkomst (sponsoring in natura)
- ▶ Meedenken over verkrijgen financiële middelen
- ▶ Ambassadeursfunctie voor de Dag van de Dialoog

Richtlijnen voor de voorbereiding van de Dag van de Dialoog

Het is afhankelijk van de ambities die u heeft met de Dag van de Dialoog hoe intensief de voorbereiding zal zijn. Wij sporen u graag aan om ambitieus te zijn en te streven naar minimaal 20 tafels.

Planning

Voor de voorbereiding kunt u de volgende planning als leidraad nemen:

4 maanden van tevoren (maar liever eerder!)

- ▶ samenstellen initiatiefgroep
- ▶ vaststellen datum
- ▶ netwerken en draagvlak verkrijgen
- ▶ opstellen begroting en werving middelen
- ▶ vastleggen projectorganisatie
- ▶ vastleggen burgemeester of wethouder voor opening of sluiting

3 maanden van tevoren

- ▶ projectplan met visie en ambitie (zie werkblad 1)
- ▶ brieven vormgevingsbureau voor communicatiemiddelen
- ▶ website online

- ▶ locaties zoeken en vastleggen voor training, openings- en slotbijeenkomst, centrale dialooglocatie

2 maanden van tevoren

- ▶ uitnodigingsbrief en uitnodigingsmail naar zoveel mogelijk lokale organisaties sturen
- ▶ werven gespreksleiders
- ▶ folders (en posters) verspreiden via netwerk
- ▶ voorbereiden training met trainers

2 maanden tot 2 weken van tevoren

- ▶ matchen van aanmeldingen organisaties, deelnemers en gespreksleiders

2 weken tot 1 week van tevoren

- ▶ training gespreksleiders
- ▶ persuitnodiging en publiciteit

Opstellen begroting

Elke gemeente zal, afhankelijk van de ambities (aantal te realiseren tafels) en deelname van organisaties een begroting op moeten stellen. Omdat de schaalgrootte verschillend zal zijn, kunnen we hier geen gespecificeerde indicatie geven. De begroting zal ergens tussen de € 20.000 en € 50.000 liggen. Op **werkblad 4a** vindt u een overzicht van de posten die op de begroting voor moeten komen. Wij kunnen u binnen het maatwerkprogramma nader adviseren over de begroting en werving van sponsors. U kunt ook contact opnemen met het Oranje Fonds om financieringsmogelijkheden te bespreken.

Werving deelnemers

De werving van deelnemers begint bij het interesseren van organisaties in een gemeente die een tafel willen organiseren. Zij nodigen (in principe) zelf deelnemers uit. De werving kunt u als volgt aanpakken:

- ▶ Een uitnodigingsbrief wordt namens de initiatiefnemers gestuurd aan:
 - Het eigen netwerk van initiatiefnemers
 - Alle relevante organisaties in de gemeente. Bouw een bestand op met organisaties uit verschillende sectoren. De gemeente kan hierbij behulpzaam zijn. Denk aan: zelforganisaties, scholen, zorginstellingen, bibliotheken, jongerencentra,

buurtcentra, vrouwencentra, welzijnsorganisaties, ouderenorganisaties, de vrijwilligerscentrale, diensten van de gemeente, bedrijven, banken, etc.

- Bel gericht na. Als je bijvoorbeeld veel belang hecht aan het betrekken van jongeren, richt je dan vooral op het jongerenwerk en scholen. Na de eerste aanmeldingen kun je inschatten welke sector vooral veel aandacht behoeft
- ▶ Zet sleutelfiguren in om bepaalde groepen te bereiken. Voor het betrekken van allochtonen is het bijvoorbeeld altijd een goed idee om de uitnodiging (naast schriftelijk) ook persoonlijk te doen. Via sleutelfiguren met een netwerk binnen zelforganisaties, moskeeën en migrantenorganisaties die mensen persoonlijk uitnodigen bereikt u meer (zie ook hoofdstuk 6 over communicatie).
- ▶ Vraag bijvoorbeeld de Centrale Bibliotheek als centrale aanmeldlocatie
- ▶ Zet een oproep op uw eigen website en vraag anderen dit ook te doen.
- ▶ Vraag lokale media een oproep te plaatsen

Aanmelding

Het gemakkelijkst is om de aanmelding via een formulier op een website te laten verlopen. Bekijk als voorbeeld het aanmeldformulier op www.amsterdamdialoog.nl. Het aanmeldformulier moet uiteraard op uw lokale situatie en plannen aangepast worden. Voor mensen die geen toegang hebben tot internet is het uiteraard van belang om op alle communicatiemiddelen een telefoonnummer en/of postadres te vermelden.

Informeren deelnemende organisaties

Als organisaties zich hebben aangemeld om een tafel te organiseren, is het van belang ze goed te informeren over wat er van hen verwacht wordt en wat zij van de projectorganisatie kunnen verwachten. Ook individuele stadgenoten die zich als deelnemer of gespreksleider opgeven moeten goed geïnformeerd worden. Na aanmelding ontvangen de deelnemers informatie van de projectorganisatie:

- ▶ Organisaties die één of meer dialoogtafels organiseren: instructies voor de organisatie, vragen voor het gesprek
- ▶ Individuen die deelnemen aan een dialoogtafel: instructies voor deelname, vragen voor het gesprek
- ▶ Gespreksleiders van tafels: instructies voor het voorzitten, vragen voor het gesprek en een uitnodiging voor de training voor gespreksleiders

Plaats deze instructies ook op de website.

Bij dit hoofdstuk horen de volgende werkbladen:

WERKBLAD 4a: Opstellen begroting

WERKBLAD 4b: Voorbeeld instructies deelnemers (3x)

5. Aanvullingen op de dialoog en vertaling naar verschillende sectoren

De Dialoogmethode leent zich uitstekend voor een 'vertaling' naar specifieke doelgroepen of sectoren. Voor een dergelijke 'vertaling' zijn verschillende argumenten te vinden:

- ▶ de vraagstelling van de algemene (dag van de) dialoog sluit onvoldoende aan bij een specifieke doelgroep. Het taal en/of leerniveau is te hoog of de vraagstelling past niet bij de leef- en belevingswereld. Bijvoorbeeld kinderen of jongeren of mensen die de Nederlandse taal slecht beheersen
- ▶ de dialoog wordt ingezet voor een ontmoeting tussen specifieke groepen. Bijvoorbeeld in het opbouwwerk of in het maatschappelijk activeringswerk.
- ▶ de dialoog wordt ingezet rondom een specifiek thema of bij een specifieke activiteit. Bijvoorbeeld de Dag van de Rechten van het Kind of het thema 'ouderbetrokkenheid'.
- ▶ de dialoog wordt toegepast in een specifieke setting. Bijvoorbeeld het voortgezet onderwijs.

In onderstaande vensters wordt aan de hand van concrete voorbeelden een indruk gegeven van de kansen die liggen in de specifieke toepassingen en tips en aandachtspunten bij de 'vertaling'.

1. Jongerenformule Dag van de Dialoog Rotterdam 2005
2. Dialoog en samenlevingsopbouw
3. Ouder-kind dialoog
4. Pilot Dialoog in het voortgezet onderwijs

Venster 1: Jongerenformule Dag van de Dialoog – Thema ‘Erbij horen’

In het najaar van 2004 vond in Rotterdam de 3^e jaarlijkse dag plaats met als thema 'Rotterdam Deug(d)t! Voor jongerentafels is dat jaar voor het eerst een aangepaste gespreksformule gemaakt. Deze aangepaste formule bleek ook prima toepasbaar bij tafels waar de meerderheid van de deelnemers nog veel moeite had met de Nederlandse taal. De aanpassingen betroffen met name:

- ▶ **het taalgebruik:** er werd gekozen voor eenvoudiger en eenduidiger woorden
- ▶ **begrenzing van de themakeuze:** in plaats van deelnemers uit 52 deugden te laten kiezen was voor jongeren een voorselectie van 12 deugden gemaakt.
- ▶ **begrenzing in het gesprek:** de vragen werden minder algemeen gesteld. Het thema werd naar de directe leefwereld van de jongeren gehaald. Het jongerengesprek ging nu bijvoorbeeld niet over Rotterdam maar over hun eigen school of buurt.

Concreet 2004

Op alle 'gewone' tafels lagen placemats waarop 52 deugden stonden ter inspiratie van het gesprek. Uit de 52 deugden zijn er twaalf gekozen die dicht bij de belevingswereld van jongeren staan. Deze zijn in eenvoudige woorden op kaartjes gezet.

In de reguliere gespreksformule werd deelnemers gevraagd zich voor te stellen en uit te leggen welke deugd ze hebben gekozen en waarom. Deze voorstelronde is in de jongerenformule beperkt tot het voorstellen van zichzelf aan de hand van hulpvragen zoals: naar wat voor een school ga je? Het nadenken over de toekomst van Rotterdam is teruggebracht tot het nadenken over de toekomst van de eigen buurt of school.

Gespreksformule Dag van de Dialoog 2004

1. Vertel wie je bent en kies een deugd. Leg uit waarom je juist die deugd gekozen hebt.
2. Vertel over een situatie waarin je zelf een positieve ervaring hebt gehad met deze deugd.
3. Welke deugd inspireert je het meest?
4. Welke deugd vind je belangrijk voor de stad Rotterdam? Wat ga je er zelf aan doen?

Aangepaste gespreksformule Jongerentafels 2004

1. Stel jezelf voor door je naam te vertellen en iets over jezelf, bijvoorbeeld naar wat voor school je gaat, of je werkt, van welke muziek je houdt en wat je hobby's zijn

2. Kies 1 van de kaartjes die je het meeste aanspreekt. Vertel om beurten waarom: ben je dat, dan ben je er goed in of moet je het nog leren
3. Je hebt naar elkaar geluisterd. Welk verhaal van een ander sprak je heel erg aan, vond je heel erg mooi? Bedenk het voor jezelf en onthoudt voor welk verhaal je gekozen hebt. Vertel aan elkaar wat je gekozen hebt en waarom.

Deugdenkaartjes jongerenformule

Behulpzaam zijn	Bescheiden zijn
Betrouwbaar zijn	Eerlijk zijn
Geduldig zijn	Enthousiast zijn
Gehoorzaam zijn	Moedig zijn
Verantwoordelijk zijn	Respect tonen
Netjes zijn	Discipline hebben

Concreet 2005

In 2005 werd de gespreksformule ook aangepast voor jongeren:

Jongerenformule Dag van de Dialoog 2005 – thema: Erbij horen

Voor veel jongeren is het lastig om twee vragen in één keer te beantwoorden. Daarom is de kennismakingsronde gesplitst in twee korte rondes. Het thema moet voor jongeren als het ware klein gemaakt worden: niet te abstract, niet over heel Rotterdam maar heel concreet.

Kies afhankelijk van het type tafel: een jongerentafel met wijkbewoners of een echte scholentafel voor de begrenzing van de vraag. Praat over hun buurt of hun school.

Het gesprek begint meestal met een inleiding door een kort muziekfragment of een gedicht of een rap die iets zegt over het thema. Het kan leuk zijn een van de jongeren te vragen dit voor te bereiden.

Het kan goed zijn om vooraf iets te vertellen over de formule achter de Dialoog en het belang daarvan: dus nu eens niet met elkaar in discussie of praten vanuit je eigen stellingname maar op een hele open en persoonlijke manier met elkaar communiceren waarbij luisteren voorop staat.

1a voorstelronde

Iedereen stelt zich voor. Vertel je naam en bijvoorbeeld op welke school je zit en in welke klas of als het gaat om een jongerentafel in de buurt waar je woont.

1b thema

Je kan bij van alles horen; bij een voetbalclub, een kerk, een moskeevereniging, bij je familie, bij je buurt of je stad, bij je vrienden. Waar hoor jij bij?

2 ervaring

Je hebt verteld waar jij bij hoort. Bijvoorbeeld(herhaal eventueel een aantal antwoorden). Hoe voelt het voor jou om daarbij te horen? Kan je dat uitleggen? Kun je er een voorbeeld van geven? Kun je vertellen waarom?

3 droom

Hoe zou jouw buurt of school er uit zien als iedereen erbij hoort? Wat moet er dan veranderen? Bijvoorbeeld mensen moeten aardiger zijn voor elkaar. We moeten elkaar niet meer pesten.

4 actie

Wat kan jij doen om te zorgen dat iedereen erbij hoort in jouw buurt of op jouw school? Wat ga je er aan doen?

Venster 2: de dialoog in het opbouwwerk of maatschappelijk activeringswerk

Een organisatie voor opbouwwerk in de Rotterdamse deelgemeente Noord heeft de dialoog als methode ingezet om een gesprek te voeren tussen jongeren en ouderen over overlast. Rond de school van de jongeren was geen groot plein. Gevolg was dat jongeren in de wijk rondhingen, onder andere voor de ingang van het verzorgingstehuis. De ouderen die daar woonden ervoeren dat als overlast en waren soms zelfs bang voor de jongeren. De jongeren 'hadden niks' met de ouderen en vonden het vooral ouwe zeuren. In een dialooggesprek hebben ze elkaar leren kennen. Doordat iedereen op gelijkwaardige wijze aan een dialooggesprek deelneemt en je vooral goed moet luisteren naar elkaar was er veel ruimte om werkelijk iets van elkaar te weten te komen.

In de praktijk bleek het vooral te gaan om ervaren overlast (en geen harde overlast). De onveiligheidsgevoelens waren grotendeels verdwenen na het gesprek. De ouderen hadden de jongeren leren kennen. Waren iets meer te weten gekomen over de opleiding en snapten nu dat de jongeren daar ook hingen omdat er eenvoudigweg weinig andere plekken waren. De jongeren die zich eerst geen voorstelling konden maken van de bewoners van het verzorgingstehuis konden zich nu ook voorstellen waarom mensen het rondhangen soms vervelend vonden of zelfs eng. Ze doen nu eerder een stapje opzij om iemand erdoor te laten.

Ook in de ontmoeting tussen mensen met een verschillende religieuze achtergrond kan de dialoog een uitstekende methode zijn. De eerder genoemde gelijkwaardigheid in deelname, het luisteren naar elkaar zijn daar debet aan. Ook het niet hoeven oordelen over elkaar en uit belangstelling verdiepende vragen stellen zijn ook belangrijke ingrediënten voor een respectvolle ontmoeting.

Venster 3: Ouder-kind dialoog

In Rotterdam is in het kader van de kinderrechtenweek 2005 een ouder-kind dialoog ontwikkeld. In eerste instantie kwam het verzoek van het Buurt- en Speeltuin Werk die bij de speeltuinverenigingen gesprekken op gang wilde brengen tussen kinderen die op de speeltuin komen spelen en ouders uit de buurt. Een aantal basisscholen heeft de ouder-kind dialoog ook ingezet in het kader van de ouderbetrokkenheid bij de zogeheten ouderkamers en de koffieochtenden voor de ouders. Als thema is gekozen voor een kinderrecht waar zowel ouders als kinderen over kunnen praten.

In de praktijk bleken de gesprekken het leukste als ouders niet bij hun eigen kinderen aan tafel zaten. De gesprekken waren dan veel opener. Verder bleek dat politici, bestuurders, mensen uit het bedrijfsleven en vertegenwoordigers van andere maatschappelijke organisaties het erg leuk vinden om dit soort gesprekken te leiden. Het brengt hen in contact met mensen die ze in het dagelijks leven niet of alleen beroepsmatig zien. Mensen waar zij vaak wel over moeten beslissen of beleid voor moeten maken.

Ouder-kind dialoog in het kader van de week van de KinderRechten 2005

Onderwerp

Als gespreksonderwerp is gekozen voor het kinderrecht: Recht op het kiezen van je eigen vrienden. De tafelgespreksleiders worden ingepriat dit kinderrecht als leidraad te houden tijdens de dialoog. De dialoogvragen zijn als volgt samengesteld:

- 1a Wie ben jij?
- 1b Wie zijn je vriendjes/vrienden en vriendinnetjes/vriendinnen? (*kennismaking*)
- 2 Wanneer was je heel blij dat je een vriend of vriendin had? Kun je daar iets meer over vertellen? Voorbeelden hiervoor kunnen zijn, bij ziekte, verhuizing, bij een bijzonder moment, op m'n verjaardag (*ervaring*)
- 3 Met wie zou je nog vrienden of vriendinnen willen worden? Voorbeelden: andere nationaliteiten, buurtbewoners, klasgenootjes of schoolgenootjes, jezelf, familie (*dromen*)
- 4 Wat kun je doen om een goede vriend of vriendin te zijn? Voorbeelden zijn: kaartje sturen, delen, uitspreken waardering, bellen (*doen*)

Samenstelling tafels

De tafels worden samengesteld uit ouders en (hun) kinderen. Idealiter zitten er 4 kinderen en 4 ouders aan een tafel, plus een gespreksleider. Indien er op een locatie meerdere tafels worden gedekt kan gekozen worden voor het splitsen van ouders en hun eigen kinderen. Hiervoor kan worden gekozen omdat kinderen op een andere manier communiceren met hun ouders erbij, daarnaast kan hierdoor de tip worden gegeven het dialooggesprek thuis voort te zetten. De gespreksleiders worden in overleg met de organiserende instantie (school, speeltuin) gekozen. Hiervoor kunnen reeds getrainde gespreksleiders uit de wijk worden ingezet, ook kunnen nieuwe gespreksleiders geworven worden in welzijn of politiek/bestuur. Ook kunnen door de organisatie zelf aangedragen gespreksleiders getraind worden.

Venster 4: Pilot dialoog in het voortgezet onderwijs

In het voorjaar van 2005 is in Rotterdam een pilot met het gebruik van de dialoog in het voortgezet onderwijs uitgevoerd. De Dialoog biedt kansen om op een open manier met elkaar in gesprek te gaan. Om los te komen van de eigen vooroordelen en echt naar elkaar te luisteren. Een dergelijk open gesprek blijkt allerm minst vanzelfsprekend plaats te vinden. Veel jongeren kennen elkaar niet. Blijven hangen in hun eigen subcultuurtje of zien alleen de praktijk van hun eigen 'zwarte' of juist 'witte' school. Soms is de school vervreemd van de buurt waarin zij staat en ervaren buurtbewoners de 'rondhangende' scholieren als overlastgevend en zijn de buurtbewoners al snel raar of een stelletje oude zeuren. Ook ouders van scholieren blijken meer dan eens van elkaar vervreemd.

Vormen

De pilot die in juni heeft plaatsgevonden bleek een groot succes en biedt ruime aanknopingspunten om De Dialoog breder in te zetten. Ook ervaringen vanuit de Dag van de Dialoog zelf met jongerentafels en gesprekstafels met jeugdambassadeurs bieden aanknopingspunten.

Uit de evaluatie komen een aantal bruikbare verschijningsvormen naar voren:

1. De Dialoog is ingezet **in het VMBO** in de ontmoeting met buurtbewoners en bleek jongeren voldoende veiligheid te bieden om heel veel van hun eigen verhaal te delen met anderen: andere scholieren, gespreksleiders of bijvoorbeeld buurtbewoners. De jongeren voelden zich enorm gewaardeerd en serieus genomen. Ze kwamen vaak met ontwapenende verhalen in het gesprek en met stralende gezichten terug op school.
2. De Dialoog is gebruikt bij een **uitwisseling tussen twee scholen** en biedt mogelijkheden om contacten met elkaar aan te knopen en van elkaar te leren (wat is bij jullie anders). Uit de evaluatie bleek dat het belangrijk is er een wederkerig bezoek van te maken, dat met dezelfde scholierengroep plaatsvindt. Ter voorbereiding zouden docenten al met elkaar in Dialoog kunnen gaan.
3. Uit de evaluatie blijkt dat het de voorkeur verdient bij de Dialoog op scholen om gespreksleiders van buiten in te zetten. Het bleek heel makkelijk mensen uit politiek, bestuur en maatschappelijke organisaties bereid te vinden om een tafel voor te zitten. Dit is voor hen vaak een prima gelegenheid **om in contact met jongeren** te komen.

Sleutels tot succes

De Dialoog in het onderwijs biedt kansen omdat:

- ▶ de Dialoog een hele **concrete** activiteit blijkt waar scholen **zelf mee aan de slag** kunnen
- ▶ een formule is die **uitnodigt** tot het inbrengen van **eigen ideeën**
- ▶ een methodiek is waarvoor scholen zelf aangeven heel **veel mogelijkheden** te zien
- ▶ de Dialoog het **gevoel kan doorbreken** 'er alleen voor te staan'
- ▶ de Dialoog invulling kan geven aan multiculturele projecten en **contacten tussen scholen onderling**, bijvoorbeeld vriendschapsscholen
- ▶ de Dialoog aanleiding kan zijn voor de **ontmoeting tussen leerlingen met verschillende (etnische en culturele) achtergronden**

Tafelsamenstelling

De meeste simpele variant is de klas op te delen in groepjes van 6 – 9 leerlingen. Ieder groepje vormt een eigen 'Dialoogtafel'. Iedere tafel heeft een voorzitter. Bijvoorbeeld de docent maar het kan ook iemand van een politieke partij of een maatschappelijke organisatie zijn. Eventueel kunnen oudere leerlingen een tafel begeleiden. Degene die de tafel begeleidt moet de training voor gespreksleiders gevolgd hebben om goed bekend te zijn met de Dialoog formule

Mogelijke varianten

- de ene klas wisselt uit met de andere klas
- de school wisselt uit met een andere school
- een school wisselt uit met een maatschappelijke organisatie, bijvoorbeeld het verzorgingstehuis
- alle leerlingen nemen een bekende mee, bijvoorbeeld vader of moeder, opa, de buurman, een vriendin
- de leerlingen krijgen de opdracht iemand uit de buurt/wijk bij de Dialoog te betrekken, bijvoorbeeld vanuit de moskee, sportschool, buurthuis,....
- voorafgaand aan de Dialoog maken de leerlingen een groepswandeling door de wijk waarbij zij een kijkopdracht meekrijgen, bv. 'vertel waarom jij bij de wijk hoort' of 'vertel waarom de wijk bij jou hoort'.

De sfeer

Binnen het onderwijs kun je er voor kiezen om gezamenlijk de van huis meegebrachte boterhammen (aangevuld met patat) op te eten. Of een paar flessen fris en wat lekkers op tafel te zetten. Als de school lesgeeft in koken, kunnen die leerlingen misschien iets lekkers verzorgen. Of de leerlingen kunnen gevraagd worden iets lekkers (eenvoudig en niet duur) van huis mee te nemen.

Voorbespreking

Afhankelijk van variant keuze en verdere invulling kan een voorbespreking met leerlingen plaatsvinden. Sommige docenten zullen ervoor kiezen met de leerlingen te bespreken of zij het leuk vinden om aan de Dialoog deel te nemen. Soms is het nodig om iets voor te bereiden, bijvoorbeeld een andere deelnemer te benaderen. Soms vindt de docent het belangrijk om vooraf iets te vertellen over de formule achter de Dialoog en het belang daarvan: dus nu eens niet met elkaar in discussie of praten vanuit je eigen stellingname maar op een heel open en persoonlijke manier met elkaar communiceren, waarbij luisteren voorop staat. Ook voor de aankleding en de hapjes kan het nodig zijn voorbereidingen te treffen.

6. Communicatie, publiciteit & pers

In de voorbereiding van de Dag van de Dialoog bevelen we aan om in een communicatieplan uit te werken welke communicatieboodschap en communicatiemiddelen ingezet worden. We helpen u in dit hoofdstuk op weg.

De communicatieboodschap kent de volgende elementen:

- ▶ De aanleiding voor de Dag van de Dialoog in uw stad
- ▶ Het overall-doel dat de initiatiefnemers met de Dag van de Dialoog nastreven
- ▶ De concrete doelstellingen voor deze Dag van de Dialoog
- ▶ De afzender: wie zijn de initiatiefnemers, wie zijn betrokken?

Voorbeeld overalldoel Dag van de Dialoog:

Het versterken van de binding tussen mensen in de stad.

Voorbeeld concrete doelstellingen Dag van de Dialoog:

- ▶ Minimaal 60 dialoogtafels verspreid over de stad en 500 deelnemers
- ▶ Kwalitatief goede dialoog gefaciliteerd door opgeleide gespreksleiders
- ▶ Prettige gesprekken in een goede sfeer
- ▶ Goede spreiding van tafels over de stadsdelen
- ▶ Diversiteit aan tafels
- ▶ Verwachte resultaten van de tafels

Communicatiemiddelen

Communicatie wordt ingezet in de voorbereiding van en werving voor de Dag van de Dialoog en tijdens de Dag van de Dialoog.

Vorbereiding / Werving

Uitnodigingsbrief

De initiatiefnemers sturen een uitnodigingsbrief met de oproep om deel te nemen aan de Dag van de Dialoog aan zoveel mogelijk organisaties in de gemeente. De inhoud van de brief is naast de communicatieboodschap (zie boven) duidelijke informatie over hoe organisaties en individuen deel kunnen nemen. Denk erover na wie de brief ondertekent. Verwijs naar de website.

Website

Een project van een omvang zoals de Dag van de Dialoog kan niet zonder een website. U kunt hiervoor een aparte website lanceren, maar ook aanhaken bij een bestaande website in uw

gemeente. Als u kiest voor aanhaken, bedenk dan wel dat het gevaar bestaat dat het project met één partij geassocieerd zal worden. Brengt u de informatie onder bij de website van de gemeente, dan zal de Dag van de Dialoog geassocieerd worden met gemeentelijk beleid en minder als een maatschappelijk initiatief. Als u een nieuwe website wilt maken kunt u gebruik maken van de landelijk ontwikkelde vormgeving, zie www.nederlandindialoog.nl, maar u kunt ook zelf met locale ontwerpers een website maken. Wel vragen we in het kader van de landelijke uitstraling en herkenbaarheid van het initiatief voor het bredere publiek om tenminste onderstaande kenmerken te behouden;

- Voor de uniformiteit en herkenbaarheid graag de lay-out (beeldmerk header) in alle Dialooggemeenten hetzelfde houden.
- Basisinformatie over de historie van de Dag van de Dialoog en de methodiek - wij leveren hiervoor graag de tekst aan.
- Een hyperlink naar de nationale website.

De keuze is aan u. In het maatwerk traject adviseren wij u hier graag over.

Op www.amsterdamdialoog.nl kunt u zien hoe Amsterdam de website heeft ingericht. Onderwerpen voor de website zijn:

Folder en poster

Bij dit document vindt u enkele voorbeelden van folders van de Dag van de Dialoog. Belangrijkste doel van de folder is om mensen te werven om mee te doen aan de Dag van de Dialoog. Het is ook handig als de folder door organisaties gebruikt kan worden om deelnemers aan hun tafel uit te nodigen. De folder/poster uit Amsterdam voor de Dag van de Dialoog op 21 september 2006 is hier een goed voorbeeld van. In de folder moet de volgende informatie opgenomen worden:

- ▶ Wat is de Dag van de Dialoog?
- ▶ Waarom een Dag van de Dialoog?
- ▶ Hoe kan ik meedoen aan een dialoogtafel?
- ▶ Aanmeldmogelijkheid ---> verwijzen naar de website /antwoordkaart / telefoonnummer

In het voorbeeld van Amsterdam voor 2006 is de poster en de folder gecombineerd. De poster kan ook apart gemaakt worden. Om te werven via prikboarden, winkelruiten e.d. raden wij een A3 formaat aan. U mag aanhaken bij de ontwikkelde vormgeving voor deze map. Dit kan kostenbesparingen opleveren. Wij adviseren u hier graag over in het maatwerktraject.

Overige middelen

Afhankelijk van de ambities van de Dag van de Dialoog kunnen nog meer middelen ingezet worden, zoals:

- ▶ Een website button, die op zoveel mogelijk lokale websites gepubliceerd wordt, zodat mensen naar uw website gelokt worden.
- ▶ (gratis) advertenties of stoppers in lokale media (benader een lokale krant als partner en vraag om sponsoring in natura)
- ▶ Free publicity op de lokale tv-zender. Nodig programmamakers uit voor een item over de Dag van de Dialoog
- ▶ Free publicity in lokale media, door het aanbieden van interviews met initiatiefnemers, de wethouder of burgemeester die het belang onderstreept etc.

Tijdens de Dag van de Dialoog

Naambordjes

Door aan alle organisaties die tafels organiseren naambordjes voor de deelnemers te verstrekken, zien de deelnemers aan tafel dat zij niet zo maar een gesprek hebben, maar praten in het kader van de Dag van de Dialoog. Een voorbeeld is toegevoegd.

Aankleding ontbijt- en slot

Met beperkte middelen kunt u uw ontbijt- en slotbijeenkomst de signatuur van de Dag van Dialoog geven. Bijvoorbeeld door de kleur van uw huisstijl door te voeren in tafellakens, badges e.d. of door heel veel posters van de Dag van de Dialoog op te hangen. Als u het professioneler aan wilt pakken dan kunt u banieren laten maken die steeds opnieuw gebruikt kunnen worden. Of taartjes met het dialooglogo serveren. In een creatieve brainstormsessie bedenkt u waarschijnlijk nog veel meer.

Pers

Creëer voor de pers tijdens de Dag enkele momenten waarop er voor hen iets interessants te horen en te zien is. De dialoogtafels zelf zullen niet zo interessant gevonden worden door de pers, dus probeer bijzondere locaties en bijzondere mensen onder de aandacht te brengen bij de pers.

NB → de Nationale Coördinatie levert voor het lokale persbericht een standaardtekst aan over het landelijke initiatief en de Nationale Week van de Dialoog dat aan lokale persberichten

toegevoegd wordt. Hiermee vergroten we samen de landelijke zichtbaarheid en kan de beweging Nederland in Dialoog groeien.

Informeert de pers door:

- ▶ uitnodiging voor startbijeenkomst en slotbijeenkomst
- ▶ een lijst met dialoogtafels die de pers mag bezoeken (organisaties van te voren informeren!), denk aan leuke locaties, bijzondere samenstelling van tafels, een prominent die aanschuift etc.
- ▶ rond de middag: persbericht + foto, met nadruk op tafelgesprekken
- ▶ de volgende ochtend: persbericht + foto, met nadruk op slotbijeenkomst

→ We hebben verschillende voorbeelden van communicatiemiddelen opgeslagen in het afgeschermd gedeelte van de website waar u als coördinator een toegangscode voor krijgt.

7. Maatwerkadvies

Het nationale programma biedt kosteloos de volgende kennisoverdracht, contactmomenten en materialen aan:

- introductie workshops over de organisatie en methodiek van de Dag van de Dialoog
- training gespreksleiders
- train de trainer aan gemeenten in hun 2e jaar
- beeldmerk / bekendheid
- netwerkbijeenkomsten voor lokale coördinatoren
- materialen (handleiding, dvd, documenten op internet, etc.)
- nationale website en lokaal aanbod
- evaluatie en monitoring van de methodiek en het initiatief zelf

Daarnaast is er maatwerkadvies dat gericht afgenomen kan worden. Aan dit maatwerkadvies zijn kosten verbonden. Het maatwerkadvies bestaat uit:

- Advies over/ bijdrage aan lokale wervingsbijeenkomst
- Maatwerk advies over organisatorische vragen betreffende:
 - i. communicatie
 - ii. pers&publiciteit
 - iii. werving, matching, registratie van deelnemers
 - iv. ontbijt/slot bijeenkomsten op DVDD
 - v. uitkomsten/opbrengsten
 - vi. evaluatie van lokale DVDD
- Website (content, opbouw)***
- Opzetten Platform/Stichting
- Opstellen begroting
- Sponsorwerving
- Training gespreksleiders*
- Train de Trainer**
- Thema en vragen uitwerken
- Coachen lokale projectleider

* = verzorgd door adviseurs en betaald door NC

** = aangeboden en betaald door NC in 2009

*** = technische vragen over website lopen in 2009 via Zuhel Elmas

Adviseurs

Er zijn 6 adviseurs die het maatwerk advies tegen een vaste prijs aan kunnen bieden. Zij zijn allen deel van ofwel opgeleid door de Nationale Coördinatie van Nederland in Dialoog.

Werkwijze

Stapsgewijs ziet het aanvragen van maatwerkadvies er als volgt uit:

- Lokale coördinatoren dienen verzoek in bij NC
- NC maakt match met adviseur
- Adviseur en lokale coördinator maken afspraken op basis van overeengekomen uurafspraken en tarieven. Bij langlopende ondersteuning kan een speciale prijs worden afgesproken.
- De adviseur informeert de NC over de gemaakte afspraken.
- De adviseur evalueert haar aanbod aan de lokale gemeente dmv schriftelijke evaluatie en stuurt deze aan de NC.

Tarief en uurafspraken

- minimale afname uren van adviseurs is 4 uur. Het tarief voor 4 uur advies dat opeenvolgend ofwel op verschillend moment op te nemen is, is € 375,00
- dit bedrag is exclusief BTW
- dit bedrag is exclusief reiskosten
- bij langlopend advies of coaching kunnen andere prijsafspraken worden gemaakt, dit aangepast aanbod loopt via de Nationale Coördinatie.

8. Week van de Dialoog, Nationaal Advies Comité en boek

Week van de Dialoog

Jaarlijks wordt in de eerste week van november de Nationale Week van de Dialoog georganiseerd. Dialooggemeenten die deelnemen aan het programma Nederland in Dialoog organiseren in deze week hun lokale Dag van de Dialoog. Door de dialoogdagen in één week plaats te laten vinden ontstaat er de kans om de zichtbaarheid van de Dag van de Dialoog en dialoog als gespreksvorm te vergroten door een week intensief te communiceren via pers en andere publiciteit over het initiatief. In deze week komen ook de ambassadeurs en partners van Nederland in Dialoog in actie om bij te dragen aan de zichtbaarheid van de Dag van de Dialoog. Voor de zomer vindt er een nationale vooraankondiging van de Week van de Dialoog plaats waar zowel lokaal als landelijk nieuwe partners en deelnemers geworven kunnen worden.

Nationaal Advies Comité

Het Nationale Advies Comité (NAC) van de Dag van de Dialoog bestaat uit ambassadeurs en organisaties die de Dag van de Dialoog verder willen ontwikkelen en verspreiden. De organisaties die daar momenteel reeds aan deelnemen zijn; Albert Heijn, Woningcorporatie Ymere, het Nederlandse Rode Kruis, Rabobank, COC Nederland, Brahma Kumaris en het Oranje Fonds. In 2010 zal het NAC gestaag groeien met meer (maatschappelijke) partners. Ook wordt in 2010 een organisatievorm, waarschijnlijk stichting, opgezet die de duurzaamheid van het maatschappelijke initiatief vergroot. Er zijn inmiddels een visie, missie en doelstellingen geformuleerd waarbij een belangrijk besluit is om de verspreiding van de dialoogmethodiek centraal te stellen. Bij het opzetten van een duurzame structuur wordt ook een plan ontwikkeld voor de verdere doorgroei van het initiatief in 2011-2012 en de daarbij behorende randvoorwaarden.

De rol van het NAC is om:

- de specifieke dialoogmethodiek door middel van de Dag en Week van de Dialoog landelijk te promoten,
- bij te dragen aan de lokale organisatie van de Dag van de Dialoog door dialoogtafels te organiseren;
- inhoudelijk mee te denken over de verdere ontwikkeling van de Dag van de Dialoog en de (inter)nationale uitrol;
- bij te dragen aan de landelijke coördinatie o.l.v. Artikel 1 en Nieuwe Maan.

NAC partners leveren:

- een directielid dat zal plaatsnemen in het Adviescomité. Zij vormen de ambassadeurs van de Dag van de Dialoog. Het Adviescomité komt 1x per jaar bijeen;
- een vertegenwoordiger verantwoordelijk voor de in- en externe coördinatie van de Dag van de Dialoog die de landelijke ambassadeurs begeleidt, meedenkt over de landelijke uitrol en de coördinatie binnen de eigen organisatie voor haar/zijn rekening neemt. (2x per jaar);
- een financiële bijdrage aan het budget van Nederland in Dialoog waarmee o.a. materialen, trainingen en activiteiten voor lokale coördinatoren mogelijk worden gemaakt.

Boek

In 2008 werd het boek gepresenteerd dat gemaakt is over twee jaar Dag van de Dialoog in Nederland.

Het boek draagt de titel *Vlinderlijke eenvoud, Vlinderlijke kracht* en bestaat uit twee delen. En heeft een voorwoord van Ahmed Aboutaleb.

Het eerste deel gaat over het belang van dialoog in een gepolariseerde samenleving en laat voorbeelden zien vanuit de praktijk: politie in dialoog, dialoog in de buurt en ouder-kinddialoog. In het tweede deel passeren de steden waar al een Dag van de Dialoog georganiseerd is de revue. De bundel fungeert als inspiratieboek voor iedereen die aan de slag wil met de dialoog.

Deelnemers aan het programma Nederland in Dialoog krijgen 10 boeken om daarmee lokaal interesse te wekken voor de Dag van de Dialoog. Het boek is ook gratis te downloaden van de website www.nederlandindialoog.nl.

9. Literatuur en artikelen

Aan deze handleiding zijn een aantal artikelen toegevoegd. Op www.nederlandindialoog.nl zullen aanvullende artikelen worden geplaatst. Als u zelf interessant materiaal vindt, nodigen we u van harte uit dit op de website te plaatsen.

Werkbladen

Werkblad 1: Formuleren visie en ambitie Dag van de Dialoog

Doel:

Initiatiefnemers stellen visie en ambitie vast met betrekking tot de Dag van de Dialoog. Als duidelijk is waarom de Dag van de Dialoog georganiseerd wordt, en wat het verwachte resultaat zal zijn, kunnen andere partijen betrokken worden.

Aanpak:

U kunt met de initiatiefnemers in uw stad brainstormen over onderstaande vragen. De antwoorden hierop vormen de start van het projectplan, waarmee u anderen kunt betrekken.

Vragen:

Aanleiding voor de Dag van de Dialoog:

- Vindt u dat mensen in uw stad ver van elkaar verwijderd zijn / te weinig interesse in elkaar hebben / elkaar te weinig ontmoeten?
- Zijn er een aantal actuele gebeurtenissen waardoor bevolkingsgroepen uit uw stad scherp tegenover elkaar zijn komen te staan?
- Is er een onderwerp dat in uw stad actueel is of dat veel mensen aanspreekt waarvan u vindt dat stadgenoten zich uit zouden moeten spreken (bijvoorbeeld: opvoeding, werk)

Waarom dialoog in plaats van debat?

- Is het traditionele debat een goede methode om mensen bij elkaar te brengen? Of voelt u meer voor de dialoog. Waarom?
- Is er ervaring met de dialoogmethodiek?

Visie

- Hoe zouden de inwoners van uw stad prettig met elkaar kunnen samenleven?
- Welke kennis, houding en gedrag is daarvoor nodig?
- Hoe kan gefaciliteerd worden dat mensen elkaar meer ontmoeten, met elkaar in gesprek komen, zich daadwerkelijk voor elkaar interesseren en zich in elkaar verdiepen?
- Is de Dag van de Dialoog een goed instrument?

Ambitie

- Welke organisaties / groepen zouden in ieder geval bereikt moeten worden met de Dag van de Dialoog?
- Wie zou betrokken moeten worden in de groep initiatiefnemers?
- Is draagvlak bij de gemeente noodzakelijk, of kan het ook als strikt maatschappelijk initiatief?
- Wanneer is de Dag van de Dialoog geslaagd? (aantal deelnemers? Aantal tafels? Goede feedback? Meer netwerken? Concrete projecten?)

Draagvlak verkrijgen

- Wie hebben in uw stad belang bij de Dag van de Dialoog en waarom? Denk aan: bewoners, winkeliers, scholen, bedrijven, buurtcentra, maatschappelijke organisaties, politie, vrijwilligers, zorgsector?
- Welke organisaties hebben een groot netwerk en kunnen veel mensen of andere organisaties bereiken?

- Welke organisaties / personen hebben invloed en kunnen daardoor mensen of organisaties stimuleren mee te doen?
- Welke organisaties hebben goede communicatiemogelijkheden (denk aan plaatselijke krant, gemeente, regionale omroep, koepelorganisaties)

Werkblad 2: Programma Dag van de Dialoog

Ontwerp het programma voor de Dag van de Dialoog aan de hand van de volgende onderdelen:

1. Datum

De Dag van de Dialoog kan in principe op elke dag van de week gehouden worden. Het is wel verstandig om rekening te houden met (religieuze) feestdagen en andere evenementen. Een doordeweekse werkdag heeft andere voordelen dan de zaterdag. Denk daarover na voordat je de datum kiest. Stem de datum af met de gemeente en alle initiatiefnemers.

2. Dialoogtafels

- Één vast tijdstip op de dag of het tijdstip van het gesprek overlaten aan de organisaties die tafels organiseren
- 6-8 deelnemers per tafel, 1 gespreksleider
- Eén centrale locatie waar 'losse' deelnemers kunnen aanschuiven

3. Het thema

- Kies het thema (zie hoofdstuk 3)

4. Resultaat

- Bepaal wat het resultaat moet zijn van de dialoogtafels
- Besluit of er verslag moet komen van de tafels, waarom en op welke manier

5. Aftrapbijeenkomst

- Besluit of je een aftrapbijeenkomst organiseert en welke vorm deze krijgt
- Haak aan bij een ander evenement of project of organiseer bijvoorbeeld zelf een ontbijt
- Kies het tijdstip en de locatie van de aftrapbijeenkomst

6. Slotbijeenkomst

- Besluit of je een slotbijeenkomst organiseert en welke vorm deze krijgt
- Haak aan bij een ander evenement of project of organiseer zelf iets
- Kies het tijdstip en de locatie van de slotbijeenkomst

Werkblad 3: voorbereiden training voor gespreksleiders

Doel

Voorafgaand aan de Dag van de Dialoog een training aanbieden aan de gespreksleiders van dialoogtafels, als voorbereiding op hun rol tijdens het gesprek.

Aanpak

Een training organiseren van minimaal 2,5 uur door ervaren trainers op het gebied van de dialoogmethodiek. Tijdens de training wisselen theorie en oefeningen elkaar af. Om iedereen de gelegenheid te bieden om aan de training deel te nemen, verdient een tijdstip in de avond de voorkeur. Een inloop met broodjes (van 17.30-18.00) maakt het mogelijk om aansluitend aan werktijden te beginnen.

Wat heb je nodig?

Een organisator die de training voorbereidt

Een betrokkene die namens de initiatiefnemers van de Dag van de Dialoog kan optreden tijdens de training

Twee ervaren trainers dialoogmethodiek

Een geschikte locatie voor het aantal deelnemers aan de training. De locatie moet voldoen aan de volgende eisen:

- Goed bereikbaar.
- Prettige sfeer, denk bijvoorbeeld aan: aankleding door posters/foto's; lekkere broodjes of koekjes; laagdrempelig voor verschillende groepen, dus niet te chique, maar ook niet te bescheiden.
- Bij voorkeur een zaal met cabaretopstelling, d.w.z. tafeltjes met stoelen, waardoor deelnemers naar plenair verhaal kunnen luisteren en tevens in kleine groepjes met opdrachten aan de slag kunnen. Alternatief is een zaal voor het plenaire gedeelte met bioscoopopstelling en daarnaast ruimtes om uit elkaar te gaan in groepjes.

Checklist voorbereiding organisatorisch

Leg de datum en locatie voor de training ruim van tevoren vast. Het is prettig als je deze datum als je begint met de werving voor de Dag van de Dialoog al aan kunt kondigen. Plan de training ongeveer één tot twee weken voor de Dag van de Dialoog.

Zoek een geschikte locatie. Onderzoek of een betrokken organisatie of bedrijf een locatie ter beschikking heeft die kosteloos of tegen geringe vergoeding beschikbaar is.

Kondig de training aan via de communicatiemiddelen die je inzet voor de Dag van de Dialoog, bijvoorbeeld wervingsbrief, folder, website, aanmeldformulier.

Nodig gespreksleiders uit om aan de training deel te nemen. Het is belangrijk om te benadrukken dat de training verplicht is, omdat een goede dialoog niet tot stand kan komen onder begeleiding van een gespreksleider die de principes van de dialoog niet voldoende beheerst. Nodig gespreksleiders minimaal drie weken voorafgaand aan de training uit. Bel en mail gespreksleiders na, zodat je er zeker van bent dat iedereen komt.

Regel de locatie, de opstelling van de zaal, de beamer en de catering (ga zelf even kijken!).

Verdeel de volgende taken:

- o Opvang en registratie deelnemers
- o Uitdelen documentatiemappen
- o Welkomstwoord
- o Presentatie opzet Dag van Dialoog
- o Trainingsonderdelen

Checklist voorbereiding inhoudelijk

De training voor gespreksleiders wordt in het eerste jaar kosteloos verzorgd door trainers van het programma Nederland in Dialoog. (zie hoofdstuk 3)

Betrek lokale trainers om hen ervaring op te laten doen en laat hen in jaar 2 kosteloos de train de trainer van het programma Nederland in Dialoog volgen. (zie hoofdstuk 3)

Maak in afstemming met de trainers een documentatiemapje voor de deelnemers met de volgende inhoud:

- Folder of tekst over de Dag van de Dialoog
- Achtergrond voor gespreksleiders (zie voorbeeld in hoofdstuk 3)
- Eventueel achtergrondartikel(en) (te kopiëren uit hoofdstuk 9)
- A4tje met de vragen voor het gesprek (deze kan de gespreksleider zelf kopiëren voor de deelnemers aan zijn/haar tafel)
- Naambordjes voor de deelnemers aan tafel (zie voorbeeld in hoofdstuk 6)
- Deelnemerslijst dialoogtafel

Maak goede afspraken met de trainers over de inhoud van het programma: met welke kennis en vaardigheden wil je dat mensen weer weggaan? Bouw in het programma ook momenten in van feedback.

Werkblad 4a: Opstellen begroting

Elke stad zal afhankelijk van de ambities (aantal te realiseren tafels) en deelname van organisaties een begroting op moeten stellen. Omdat de schaalgrootte verschillend zal zijn, kunnen we hier geen gespecificeerde indicatie geven. De begroting zal ergens tussen de € 20.000 en € 55.000 in liggen. Op **werkblad 4a** vind je een overzicht van de posten die op de begroting voor moeten komen. Wij kunnen u binnen het maatwerkprogramma nader adviseren over de begroting en werving van sponsors.

Voorbeeld begroting

Organisatie en management	
- management projectplan, planning en voortgang - werving deelnemers - administratie en kantoorkosten - matches deelnemers en tafels - organisatie training - organisatie slotbijeenkomst - organisatie ontbijtbijeenkomst	Nodig: 1 part time projectleider en 1 full time projectmedewerker gedurende ca. 3 maanden
Training(en) gespreksleiders	
- voorbereiding programma door deskundigen	
- honorarium trainers	Vanaf jaar 2
- documentatiemapjes deelnemers	
- locatie	Kan dmv sponsoring in natura
- catering	Kan dmv sponsoring in natura
Communicatiemiddelen	
- ontwerp beeldmerk en huisstijl	
- ontwikkelen website incl. cms-systeem	
- ontwikkelen formulieren / speciale toepassingen voor website	
- website beheer	
- ontwerp- en drukkosten folders en posters	
- zendtijd lokale tv zender	Kan dmv sponsoring in natura
- advertenties	Kan dmv sponsoring in natura
Pers	
- persbenadering en regelen free publicity	Door projectorganisatie of pr-bureau
- verslaglegging tafels (vergoedingen voor vrijwilligers)	Optioneel
Kosten locaties en ontvangsten	
Vergoedingen non-profitorganisaties voor eten/drinken	Optioneel ⁶
Ontbijtbijeenkomst (locatie en catering)	Kan dmv sponsoring

⁶ Het Platform in Amsterdam biedt non-profitorganisaties die tafel(s) organiseren een vergoeding aan van € 50,00 per organisatie, als tegemoetkoming voor het verzorgen van eten en drinken aan tafel, ongeacht het aantal tafels dat georganiseerd wordt.

Centrale locatie (inloop)	Kan dmv sponsoring
Slotbijeenkomst (locatie en catering)	Kan dmv sponsoring
Presentator	Speciaal tarief vragen

Werkblad 4b: Voorbeelden van info-sheet voor organisaties en gespreksleiders

Deze info-sheets voor organisaties en gespreksleiders kun je gebruiken bij het bevestigen van deelname, uitdelen op de trainingsavond of op de website zetten.

Voorbeeld info-sheet voor organisaties

Vorbereiding algemeen

- Zorg voor een aantrekkelijke en vooral rustige locatie met een aangename temperatuur.
- Een mooie gedekte tafel zorgt voor een goede stemming tijdens het gesprek.
- Zorg voor een smakelijke maaltijd en houdt rekening met de diverse eetgewoonten; vegetarisch is het makkelijkst, maar in ieder geval geen varkensvlees.
- Het is belangrijk dat de omgeving rustig is, dus geen harde muziek en geen omgevingsgeluid.

Vorbereiding m.b.t. deelnemers

- Nodig een gevarieerd gezelschap, bestaande uit 6-8 mannen en vrouwen, jongeren en ouderen met verschillende (culturele) achtergronden uit. Denk aan bewoners uit de buurt, leerlingen van een school, een politieagent of buurtregisseur, klanten of medewerkers van je bedrijf, een winkelier, etc. etc. Bedenk ook dat het interessant kan zijn om met mensen uit een ander deel van de stad te praten. Als je hulp nodig hebt bij het samenstellen van je tafel kun je contact opnemen met het projectbureau.
- Informeer de genodigden over het doel van de dag (verwijs ze naar de website en/of geef ze een folder).
- Probeer rekening te houden met hun persoonlijke wensen; het zijn uw gasten!
- Vraag de deelnemers ook aanwezig te zijn tijdens de slotbijeenkomst.
- Zoek een gespreksleider die in staat is om het gesprek te leiden. Informeer hem over de gang van zaken (zie ook: informatie voor de gespreksleiders op de website).
- Vraag de gespreksleider om de deelnemers kort voor de Dag op te bellen om met hen kennis te maken.
- Als je zelf geen gespreksleider kunt organiseren, geef dat dan aan bij de projectorganisatie van de Dag van de Dialoog. Wij laten dan zo snel mogelijk weten of we iemand beschikbaar hebben.
- Luister naar eventuele zorgen (je hoeft geen oplossing aan te dragen, alleen maar luisteren).
- Geef uw tafel op bij de projectorganisatie van de Dag van de Dialoog of vul het formulier op de website in.

Voorbeeld info-sheet voor gespreksleiders

Leidraad voor de voorbereiding

- Check bij de organisator of de locatie geregeld is en of er gezorgd wordt voor een drankje en een hapje
- Vraag aan de organisator van de tafel de deelnemerslijst
- Kom naar de training voor gespreksleiders. Het is erg belangrijk dat je deze training volgt, je leert en oefent de dialoogmethodiek en de vragen voor het gesprek.

- Bel de deelnemers een paar dagen van tevoren nog even op. Laat hen weten dat je het waardeert dat ze deelnemen en check of ze de juiste informatie hebben over locatie en tijdstip van de dialoogtafel.
- Nodig de deelnemers bij voorkeur een half uur van tevoren uit en deel de vragen uit. Laat hen in rust voor zichzelf het gesprek even voorbereiden aan de hand van de vragen.

Voor het voorbeeld 'achtergrond voor gespreksleiders', zie hoofdstuk 3.